

Alla lever med i nyhetsfloden

I katastrofen prövas
samverkan och beredskap

Mediernas beredskapsråd

Årsbok 2007

Mediernas beredskapsråd

Årsbok 2007

Utgiven av Styrelsen för psykologiskt försvar

SPFs skriftserie 2007:1

Produktion: Framsynsfabriken AB

Projektledning och text: Jan-Ivar Askelin

Text: Hans Wigstrand

Foto: Martin Naclér, Karin Naclér (sid 50, 97), Scanpix (sid 20, 91)

Layout: Mediabaren i Stockholm AB

Produktion, SPF:

Tekniska redaktörer: Kerstin Sahlin och Marcus Årskog

Informationschef: Göran Lindmark

Tryckt av Edita Norstedts Tryckeri AB, Stockholm, 2007

ISSN 1401-2383

ISBN 91-87260-04-2

Innehåll

Förord	4
Vad som än händer – i dag når radion överallt	7
Sårbarhet på nätet oroar Tidningsutgivarnas chef	13
Public service-bolagen kan bli effektivare	17
TT insåg katastrofens allvar snabbare än statsapparaten	21
Diplomat tände på skogen – släckte nästan tv:n	27
Människor i skuggvärld hot mot programledare	31
Den svarta krispärmen är alltid inom räckhåll	37
Samhällsperspektiv på krisinformation	41
Idealet vore säkerhet i alla nya tekniklösningar	45
Medierna spelar stor roll för hur krisen uppfattas	51
Mardrömmen är ett längre elavbrott	57
En attack i rusningen är värsta skräckscenariot	63
Ökad säkerhet minskar kostnaderna	69
Från lager i berggrum till cybervärld i "globala byn"	74
Hot skrämmer journalister att undvika vissa ämnen	78
Journalisternas vardag mer hotfull än glamorös	84
Översvämning eldprov för brittisk medieberedskap	86
Koppartjuv drog ur sladd och tystade allsång i tv	88
Gudrun, Per och andra viktiga SPF-studier	90
SPFs risk- och sårbarhetsanalys 2006	92
Efterord	93
SPFs skriftserie	94
SPFs samverkanspartners	95
The National Board of Psychological Defense – a historical background	96

Medierna måste fungera när krisen kommer

Styrelsen för psykologiskt försvar är något så pass unikt som en myndighet grundad av staten, forskarvärlden och de fria massmedierna tillsammans. Myndigheten skapades 1953 mot bakgrund av erfarenheterna från andra världskriget. Tidningarnas Telegrambyrå (TT) och Tidningsutgivarna (TU) hörde till grundarna.

Myndighetens förste ordförande var professor Gunnar Heckscher medan det var pedagogikprofessorn Torsten Husén som kläckte idén till myndighetens namn. På bästa reklamkarmanér ville han hitta ett "säljande begrepp" som kunde matcha de övriga försvarsgrenarna, det militära, det ekonomiska och det civila försvaret. Eftersom den moderna empiriska psykologin just då var på modet i Europa låg benämningen psykologiskt försvar inte långt borta.

Medieberedskap, det vill säga medieföretagens egen beredskap, blev redan från starten en av myndighetens kärnverksamheter. De första årtiondena var det hela ganska okomplicerat. Det handlade kort och gott om att lagra och stapla och att gräva ned sig i olika berggrum i ett Sverige som kunde liknas vid en *schweizerost*: tidningspapper, tryckfärg, hemliga sändningsplatser.

IDAG ÄR DET INTE LIKA enkelt. Medieberedskap kan inte längre skötas isolerat, utan den måste ske i samverkan med andra sektorer och teknologier i det civila samhället. Alltihop är numera sammanflätat och beroendeförhållandena många. Vi är alla invånare i den "globala byn" och beroende av mycket komplexa system för produktion, överföring och konsumtion av massmedieinnehåll – system som vi har begränsad kunskap om och relativt liten kontroll över.

Dagens massmedier är inte bara en daglig källa för vår omvärldsbevakning och för det fria ordet – de ingår också i samhällets varnings- och larmsystem. Inte minst har detta blivit uppenbart vid de senaste årens extraordinära händelser och katastrofer. Också i denna funktion hör medierna till det demokratiska samhällets grundbultar.

MEDIERNAS BEREDSKAPSRÅD, som den här boken handlar om, är den centrala delen av svensk medieberedskap, och dialogen som förs mellan ledamöterna i rådet syftar till att medieföretagens självständighet och bästa tänkbara arbetsförhållanden ska värnas även när extraordinära händelser

inträffar i samhället. För att en god krisberedskap ska kunna upprätthållas måste medborgarna hållas informerade om vad som händer och kunna nås av de råd, rekommendationer, anvisningar och direktiv som myndigheterna utfärdar. Därför måste medierna och de olika distributörerna kunna fungera som robusta, tekniskt hållbara och flexibla företag.

VAD SOM DÄREMOT aldrig diskuteras vid rådets möten är mediernas innehåll. Att innehållsfrågan inte berörs är en förutsättning för samarbetet inom Mediernas beredskapsråd. Samarbetet i Mediernas beredskapsråd bygger på frivillighet och publiceringsfriheten är den överordnade parametern för rådets arbete. Rådet verkar således alltjämt i enlighet med det gamla syftet att "i samarbete med publicitetsorganen och dess sammanlutningar verka för dessa organs personella och tekniska beredskap".

I DE INTERVJUER som följer på detta förord är jag glad över att få presentera ledamöterna i Mediernas beredskapsråd. Läsaren får en liten pusselbit i det så kallade *säkerhetstänket* ur var och en av dem. Sammanhållet hoppas jag att det blir en bra bild över människorna i rådet och deras syn på säkerhet och sårbarhet. Ni får också möta några experter som vi jobbar med. De har alla ambitionen att på olika sätt stärka den massmediala infrastrukturen. Det är i korthet just detta som medieberedskap handlar om – att hålla verksamheten i gång i alla lägen.

Mats Ekdahl

Mats Ekdahl

Generaldirektör vid Styrelsen för psykologiskt försvar
Ordförande i Mediernas beredskapsråd

Mats Ekdahl är sedan 2002 generaldirektör vid Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) med bakgrund bland annat som gästprofessor vid Stockholms universitet (JMK), chefredaktör för tidningarna Vi, Resumé, Läkartidningen och Arbetet samt författare till böcker om press- och reklamhistoria.

Woolworths 035 - 640 96 00

Woolworths

Woolworths

Woolworths

Radion sänder från 25 orter i Sverige. Det systemet är svårt att slå ut. Men numera sitter vi inte hemma och lyssnar på radion. I stället finns den i mobiltelefonen eller vad det nu blir för ett litet paket som vi bär med oss för att alltid vara nåbara, underhållna och upplysta. Ständigt beredda att dela med oss av vad vi ser och hör. En stor nyhet på andra sidan jorden når oss på några minuter.

Vad som än händer – idag når radion överallt

Det värsta som kan hända? Ja, att det blir tyst i radion. Men vi klarar att komma ut med en radiokanal och det innehåll situationen kräver. Tillsammans med Teracom har vi 25 orter att sända från. Man kan inte slå ut alla samtidigt.

Så resonerar Marit Andersson vid Sveriges Radio, ansvarig för fastigheter och säkerhet och ledamot i Mediernas beredskapsråd. Hon känner sig inte säker på vad framtiden har i beredskap när det gäller kriser och katastrofer. Människan kan inte undgå att överrumplas annat än genom att vara mentalt förberedd.

– Jag tänker på dem som var ute efter koppartråd i Göteborg och lyckades få tyst på en kanal. Jag tror ingen hade räknat med att någon skulle klippa av de där koppartrådarna ... nästa gång har vi förbisett något annat.

◀ Alltid i rörelse.
Alltid nåbar.
Den moderna människan är ständigt uppkopplad.

Marit Andersson kommer just från ett studiebesök i det danska nybyggda radio- och tv-huset. Hon är förvånad över att danskarna inte satsat på så kallade redundanta system (med back up-kapacitet)

Marit Andersson
fastighets- och säkerhets-
chef, Sveriges Radio.

när man byggt vad många menar är ett skrytbygge och där man drog över budgeten med hisnande siffror. Där har Marit Anderssons arbetsgivare sedan 30 år tillbaka, SR, alltid insett att man har i uppdrag att informera folket vid allvarliga händelser.

– Därför tar vi det här med beredskapen väldigt allvarligt. Jag vill inte i detalj beskriva hur vi ska höras i alla lägen. Vi gör ständigt nya sårbarhetsanalyser som vi arbetar efter. Vi levererar mycket, har fyra, fem rikskanaler, det är ett komplext och stort innehåll. Men att hålla allmänheten informerad när någonting viktigt inträffar är en del av vårt uppdrag.

Vilken blir den viktigaste informationskanalen i framtiden?

– Jag måste säga radio. Men den utvecklade mobiltelefonen, som innehåller allting, blir kanske det viktigaste i framtiden. När du kan nå alla samtidigt och överallt ... vad det nu blir för något litet paket av det när det är färdigt utvecklat.

Hur är ditt eget säkerhetsmedvetande och hur planerar du din tillvaro?

– Jag är lite mer vaksam, kanske. Jag undviker vissa folksamlingar och miljöer. Om man går in i en samlingsal, eller bor på hotell, om jag måste ta mig

” Vi gör ständigt nya sårbarhetsanalyser som vi arbetar efter. Att hålla allmänheten informerad när någonting viktigt inträffar är en del av vårt uppdrag.

ut, hur gör jag det? Jag kollar nog om jag har en reträttväg. Men det beror på att det hänt saker. Färjebränder, diskotekbränder, allt sådant.

Ska vi ha övervakningskameror?

– Jag är lite kluven till dem. På ett sätt utgör de en trygghet, men kanske den är falsk. I taxibilar är det ok. Det är värre när jag inte har en aning om att kameror övervakar mig. Men som princip tycker jag inte om övervakningssamhället. Även om jag inser att det innebär vissa säkerhetsfördelar.

Marit Andersson växte upp i Hässleholm och började som journalist på *Norra Skåne*, erbjöds jobb på radion i Kalmar. Och på den vägen är det. Hon har arbetat i Uppsala och Stockholm, varit nyhetschef och kanalchef, men säger sig aldrig ha karriärplanerat.

– Det har varit mycket bananskal ...

Att hon sitter i detta hörnrum på sjätte våningen, dit man tar sig från hissen i vad som känns som en evighet, har en del med pengar att göra.

– Under många år var jag med och byggde upp lokalradion i Uppsala. Men så fick vi oss tilldelade allt mindre pengar och jag kände att jag fick börja montera ner det jag byggt upp ... då var det bättre att någon annan monterade ner.

En otålig person? Ja, kanske lite. Hennes liv har tagit nytt avstamp ungefär vart femte år, säger hon. Förvalta något kan hon, men inte för länge.

Marit Andersson har kvar tempot från journalisttiden.

– Inte som chef. Personalen har rätt att få nya chefer med jämna mellanrum. Man bekräftar med tiden bara fördomar om varandra. Han är sådan, hon är sådan. Det kan vara svårt att inse att det händer mycket med folk på tio år. En ny chef börjar blankt.

Men steget från journalistik till fastigheter och säkerhet kan kännas långt..?

– Medarbetarna i Uppsala var så otroligt duktiga. Jag kan inte hitta ett lika kompetent gäng att jobba med någon annanstans, tänkte jag. Skulle jag sluta på SR? Men jag hade också personliga erfarenheter av att jobba med hotade medarbetare. En av mina medarbetare, en programledare, drabbades av någon väldigt sjuk människa, en så kallad stalker. Jag fick hantera det, eftersom jag var ytterst ansvarig för hans arbetsmiljö. Jag hade kontakt med polisen, personalavdelningen, förmedlade kontakter med externa personer.

Marit Andersson berättar också att en SR-anställd attackerades av en person som utan förvarning stod på farstukvisten beväpnad med en klubba som man klubbar ihjäl fisk med ...

– Det var nära personen lyckades med vad den tänkt göra också. Vi är ett public service-företag och då ska vi vara tillgängliga. Oftast går det att enkelt komma i kontakt med oss. Men här finns en baksida. De här frågorna är intressanta ur ett publicistiskt och mänskligt perspektiv.

Därför har hon nu ansvaret för fastigheten och tillhörande säkerhets- och beredskapsfrågor. Och då är vi inne på själva byggnaden, Radiohuset, som sedan länge nått övre medelåldern. Där kan vintern blåsa rakt igenom och plastmattorna ligger som blänkande is i de långa korridorerna.

– Någon liknade isoleringen i det här huset vid en dålig socka som ram- lar ner och ligger som ett band runt grunden ... det är väl i princip så den här kåken ser ut idag. Nu sitter du och jag på plan sex, men här ser du inte en enda radiostudio. De finns placerade längst ner i huset. Det här huset är inte gjort för modern radioproduktion.

De radiohusen hittar hon ute i Sverige. SR finns på ett 50-tal orter och sänder i 25 olika kanaler. Oftast från moderna radiohus, där allt är integrerat i öppna landskap.

” Vi har ingen organisation för normal verksamhet och en för onormal verksamhet. Vi jobbar ju dagligen i ständig beredskap.

I Stockholm har det under flera år pratats om att göra gemensam sak med televisionen och dess lokaler. Den gamla SR-ledningens mål var att minska personalen med 400 personer, säger hon. Samtidigt är statsmak-

ternas uppräknig av ekonomin två procent per år.

– Men i det ligger en besparing eftersom det kostar mer att driva radioverksamheten.

I Mediernas beredskapsråd sitter flera journalister, eller före detta journalister. Marit Andersson känner sig fortfarande som journalist. Hon går fortfarande i gång på nyheter.

– Att vara nyhetschef var absolut roligast. Man är aldrig så uppdaterad på nyhetsläget som då.

Därför kunde hon inte hålla sig när två bussar nyligen krockade i Uppsala, i hennes före detta bevakningsområde, utan sms:ade sin efterträdare:

– Ni följer väl upp det här ordentligt ...

Journalister organiserar sig automatiskt för att hantera kriser, eftersom utgångspunkten är att någonting ska hända, säger hon.

– Vi har ingen organisation för normal verksamhet och en för onormal verksamhet. Vi jobbar ju dagligen i ständig beredskap.

Med fler journalister i alla slags krisorganisationer skulle snabbheten öka, säger hon.

– Många kommuner, landsting och länsstyrelser har ju en annan verk-

samhet som ständigt och dagligen rullar. En verksamhet som inte specifikt är inrättad för att hantera kriser och katastrofer. Utan kanske rentav tvärtom.

Marit Andersson minns hur hon tampades med myndigheter på 1970-talet.

– Man blev betraktad som en oförsämd murvel varje gång man ville ha reda på något. Journalister skulle hållas kort och man skulle inte informera oss i onödan. I dag har det ju blivit mycket bättre. Nu kan man se hur trycket på den egna verksamheten minskar, vilken hjälp man faktiskt kan ha av journalister. Myndigheterna har en annan attityd. Det är bättre att släppa in oss och få ut informationen så fort som möjligt.

Varför tror du att det har ändrat sig så?

– Jag tror att det beror på de stora händelserna. I det akuta skedet är vi en samarbetspartner att räkna med. Man kan inte undanhålla folk från information. De har också märkt att om folk inte får några svar så söker människor svaren någon annanstans. Då blir krisen ännu värre. Därför informerar man oss så att vi kan informera allmänheten. Att informera journalisterna när allt är över hör till förgången tid.

Hon berättar om ett besök i Baltikum och hur myndigheterna där reagerade på hennes tankar.

– Det kändes som att förflytta sig 50 år tillbaka i tiden. Vi var långt österut i Lettland. Där går en stor väg mellan Tyskland, Polen och Ryssland med tunga transporter av farliga kemikalier. Snacka om riskanalys! När vi undrade om de vid en olycka hade tänkt sig att spärra av och informera allmänheten, gjorde de stora ögon och rynkade pannorna. Om ni inte stänger av och informerar får ni en större katastrof ... sa vi. Men det var alldeles nya tankar för dem.

Under det här året har Marit Andersson gradvis slussats in i sitt nya yrkesliv. I sin hand har hon hållit mentorn och företrädaren Bengt Frykman och hon har gått på Försvarshögskolans kurser i både militär och civil krishantering. Samtidigt har förstärkning anlänt, i form av en kollega som också arbetar med säkerhets- och beredskapsfrågor.

– Jag behöver den hjälpen om jag samtidigt ska driva den stora fastighetsförändringen.

Vad lyssnar du på för radioprogram?

– Jag har inte längre radion stående på, som tidigare. Jag har lyssnat så fruktansvärt mycket på radio i mina dar. Det blir lite P1 och så ...

Hellre pratar hon om Stones på Ullevi. Hon var nyligen där och såg de ärrade veteranerna. En upplevelse, även om det slirade lite, säger hon. ■

Anm. Marit Andersson efterträdde vid halvårsskiftet mångåriga ledamoten Bengt Frykman som Sveriges Radios representant i Mediernas beredskapsråd.

Värderånare band väktare

För bara 20 år sedan var tidningarnas beredskap att lagra materiel om kriget skulle komma och att förbereda en evakuering till en säkrare plats. Nu är beredskap att skydda redaktionernas personal. Ingen kan längre oanmäld komma in och skälla ut chefredaktören. Den största sårbarheten är nätet och elektroniken. Ett problem som tidningarna delar med hela samhället.

Sårbarhet på nätet oroar tidningsutgivarnas chef

Lite svär hon i kyrkan när hon säger att det inte längre är lika viktigt att tidningen kommer ut i sin traditionella form. Men Tidningsutgivarnas direktör Barbro Fischerström tillägger för säkerhets skull:

– Innehållet är naturligtvis lika viktigt som tidigare.

Om man får nyheterna från papper eller via elektriska impulser är inte huvudfrågan för Tidningsutgivarnas direktör. Som branschföreträdare sedan 13 år tillbaka konstaterar hon bara att utvecklingen skenat.

– Idag ser hotbilderna så annorlunda ut. Då, på 1990-talet, planerades det för krig. Det skulle finnas tryckplåtar och papper i beredskapslager. Vissa tryckerier skulle ta hand om viss verksamhet och staten tillförde en del pengar för det här. Men allt sådant är borta. Nu är det upp till var och en att bygga så säkra och uthålliga system som möjligt. Men man kan naturligtvis inte ha avbrottsfri kraft till alla tryckerier. Till det krävs enorma dieselagregat.

I stället är det så här: Vid avbrott har de större tidningarna avtal med andra tryckerier. Man har skaffat sig backup för att säkra produktionen i vardagen.

– Man vill helt enkelt inte stå utan tidning i det fall någon gräver av en ledning. Men det har ingenting med yttre hot att göra.

År 2006 har varit ett bra år för dagstidningen i Sve-

Barbro Fischerström
vd, Tidningsutgivarna.

◀ Internet har blivit tidningarnas fönster mot läsarna – och som alla nya teknologier: en potentiell sårbarhet.

Barbro Fischerström, jurist och mediechef som inte räds ny teknik.

rige. De ekonomiska resultaten har i högkonjunkturen varit bra. Problem har funnits, men i huvudsak i storstäderna. Stockholm har till exempel en extremt komplicerad tillvaro, enligt Barbro Fischerström.

– Även i ett slags världsperspektiv. För det finns så många dagliga tidningar här. Få städer i världen av Stockholms storlek har fler än en eller två tidningar.

Vad händer om vi slopar presstödet?

– Det är inte så självklart att andratidningen skulle försvinna. För ett antal av våra andratidningar i landet ägs av sin förstaidning. Och konkurrens är ju bra.

Barbro Fischerström är född i Luleå och hade tankar om att bli både advokat och ambassadör när hon inledde sin domarkarriär genom att sitta ting i Östersund. Hon har sysslat med tryckfrihets- och yttrandefrihetsfrågor hos justitiekanslern och varit chef för Arlanda flygplats i åtta år innan hon satte sig som TU-direktör i denna gamla bryggeribyggnad i rött tegel vid Kungsholmstorg 1994.

Hur mycket av din tid går åt till beredskapsarbete?

– Väldigt lite. På den gamla tiden, för sju eller åtta år sedan, var vi mer inblandade. Idag är det i allt väsentligt företagen själva som sköter sina beredskapsplaner. Jag skiljer inte på vardagshot och hot av annan karaktär, typ krig. En företagsledare måste hela tiden ha beredskapsplanen som en närvarande fråga. Man har den beredskap man är beredd att betala för.

Hur kommer ni som tidningsutgivare in i bilden?

– Vi är naturligtvis en kanal mellan myndigheten och tidningarna. Vi kan föremöda kunskaper och information i bägge riktningarna.

Hur är det ställt med beredskapen på de svenska dagstidningarna, och landsortspressen i synnerhet? Undersökningar visar på åtskilliga brister.

– Jag tror att det delvis handlar om en missuppfattning. På tidningarna ser man det här vardagliga säkerhetsarbetet som en normal arbetsuppgift. Man tänker inte på det som en säkerhetsfråga. Säkrad elförsörjning, kommunikation via satellit och el, inpasseringskontroll, eller vad det kan vara, betraktas som normal rutin.

Barbro Fischerström är ofta på besök i landsortens tidningshus och hon har intrycket att säkerheten är större än vad SPFs undersökning visade.

– Man sluter naturligtvis sina hus av många skäl: datasystemen, personskyddet, stöldskyddet. Alla har någon form av inpasseringskontroll. Man kan inte gå ut och in hur som helst.

Förr kunde läsaren gå in och säga några väl valda ord till chefredaktören.

– Förr kunde man gå in till statsministern och skälla ut honom också. Nu är det andra tider. Hoten ser ut att öka. Mot enskilda journalister. För vad de skrivit eller sagt. Det där tas på stort allvar och de enskilda företagen samarbetar med polisen. I de sammanhangen är vi inte involverade. Vår roll är att ta oss an frågorna på ett övergripande plan. Bland annat arbetar vi med utbildning och information.

” Förr kunde man gå in till statsministern och skälla ut honom också. Nu är det andra tider. Hoten ser ut att öka.

Allvarliga enskilda hot är alltså inte enbart ett storstadsfenomen?

– Nej, den grova brottsligheten sprider sig överallt. Det finns kriminella personer eller gäng som till exempel hotar enskilda journalister för att försöka förmå dessa att avstå från att rapportera om dem. Den enstaka tokskallen finns också.

Hur ser våra stora säkerhetsproblem ut i dag?

– Framför allt gäller det sårbarheten i alla elektroniska system. De blir mer och mer komplicerade och därmed sårbara. Och det gäller inte bara tidningarna och tryckerierna. Det gäller hela samhället. De som är riktigt bra på att manipulera datorer ligger alltid steget före. Maskar och virus sprider sig ju på ingen tid alls.

Du är chefför en organisation som samlar cirka 270 medlemsföretag inom medievärlden. Hur har ditt arbete förändrats under dina drygt tio år?

– Publiceringen på nätet! När jag började fanns det ingen tidning med regelbunden publicering på nätet.

Själv har hon alltid varit road av ny teknik.

– Jag läser gärna instruktionsböcker och pillar på nya knappar. Vi på Tidningsutgivarna var tidigt ute med den elektroniska kommunikationen. ■

Finansministern presenterar sin budget. En av årets stora händelser. De tre public service-bolagen Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion rycker ut. Tre åtskilda bolag. Det motiveras med att mångfalden är viktig, men den finns bara i riksdagsbevakningen. I världen kan inte SVT utnyttja radions korrespondenter.

Public service-bolagen kan bli effektivare

Niklas Krantz, beredskapschef vid Sveriges Television, tycker att public service-bolagen är ute på hal is.

– Vi har inte råd att slåss mot varandra, säger han. Det enda raka är att slå ihop SVT, SR och UR och börja samarbeta.

Så här skriver Niklas Krantz i koncern-tidskriften *Vipåtv*:

”Lokala nyheter och information är det i särklass viktigaste när det gäller trygghet i krissituationer. Jag kan bara hoppas att regering och riksdag tar sitt förnuft till fånga inför nästa avtalsperiod och samlar resurserna på samma sätt som resten av världen gjort som har public service”.

– Anledningen till att radio och tv har skilda nyhetsredaktioner är att upprätthålla mångfalden i rapporteringen. Därför har vi tre olika och åtskilda bolag, vilket nästan är unikt i världen, säger han.

Det fåniga är, säger han, att mångfalden bara rör riksdagsbevakningen i Stockholm.

– För när det gäller världsbevakningen är det bara Sveriges Radio som har en omfattande organisation av korrespondenter.

TV-bolagets korrespondenter hittar vi i Washington, Amman, Bryssel, Moskva och Peking. Resten av världen täcks av andra tv-bolag om man inte tillfälligt skickar i väg ett eget team.

– Sveriges Radio däremot, har ett mycket mer världstäckande nät av korrespondenter. Reportrar som SVT inte kan utnyttja, eftersom de tillhör ett annat bolag.

Även när det gäller lokalbevakningen är SVT off-

Niklas Krantz
beredskapschef,
Sveriges Television.

◀ Medierna rycker ut när finansminister Anders Borg kallar.

side, menar Niklas Krantz. Sveriges Radio har 25 lokalradiostationer. SVT har elva distrikt.

Varför ser det ut så här?

– Därför att uppdelningen baseras på kostnader för teknik som det såg ut för tio, tjugo år sedan. SVT har byggt vad man kallar "lätta kontrollrum" för 7 miljoner kronor de senaste två åren. I alla elva distrikten. Men tekniken går fort fram. Växjö har visat att det går att bygga kontrollrum billigare. För 3 miljoner kronor, exklusive eventuell ny sändningsutrustning, kan man idag bygga där det finns en lokalradiostation, utrusta reportrarna med kameror och jobba integrerat mellan tv och radio.

Lokalradion skulle utan större kostnader kunna bli lokal-tv och därmed skulle mycket kunna sparas. Men allra värst slösas det på webben, menar han.

– Där finns den största potentialen för public service i framtiden. Där är både nyhetsförmedling och programverksamhet idag dubblrad. Allt detta innebär att public service är hotat av nya medier, av nya kommersiella aktörer, nya medievanor och nedskurna offentliga utgifter. Om vi ska överleva måste vi samarbeta och visa att offentlig verksamhet kan leverera kostnadseffektiv kvalitet och attraktivitet.

kan leverera kostnadseffektiv kvalitet och attraktivitet.

Niklas Krantz är född göteborgare. Han jobbade på järnvägen som växlare några år, men har journalistik i blodet sedan 1980-talet. Han utbildade sig i Stockholm, men har kanske lärt ännu mer på *Värnpliktsnytt* och kulturtidskriften 399. Han hade ett vikariat på *Expressen* när statsminister Olof Palme mördades.

En hektisk tid, säger han.

– Jag var rättsreporter och fick sätta mig in i problematiken rätt grundligt. Egen teori om mördaren? Nej, jag försöker hålla mig undan det.

Trots en far som var tv-producent dröjde det länge innan Niklas Krantz anslöt sig till TV-huset. Vägen gick via *Tvårsnytt* i Örebro och senare ett vikariat på *Rapport*. I början av 1990-talet var han reporter, men gled mer och mer in på teknikens område.

– Två av tio journalister är intresserade av teknik. En del vill inte ens använda tekniken ... Jag började skriva manus på pc. Vi hade inget data-system alls på *Rapport* på den tiden. Jag har ingen utbildning, men blev intresserad och så småningom representant för Super Users på pc. Jag for på mässor i USA och så.

Med åren har han blivit mer tekniker än journalist, säger han. Han var projektledare inför starten av SVT 24, gjorde de första webbsidorna, och publicerade SVT:s första text-tv-sidor.

– Jag tycker det är roligt att hitta nya vägar. Som reporter lever man av att

Niklas Krantz är lokföraren som växlat in på tv-spåret.

skildra vad andra människor gör. Men som projektledare eller ansvarig för verksamheter, kan man utveckla saker själv. Det tycker jag är kul.

Niklas Krantz har hållit i vad som kallas Metasystemet, alltså digitaliseringen när det gäller redaktionssystemet, kontrollsystemet och studion. Alltsammans var klart den 8 september 2001, alltså tre dagar innan WTC-tornen kraschades. Sen fick vi det ganska hetsigt i nyhetstrycket, säger han.

– Men systemet höll. Och folk fick gott förtroende för Metasystemet.

Vad innebär denna nya virtuella arbetsplats ur säkerhetssynpunkt?

– En bandspelare behöver man inte ha någon backup och säkerhet för. Men här behövs det, för vad som helst kan hända; olyckor och sabotage. I Estland och Finland har man utsatts för hackers. Det glömmet man gärna bort.

Internet öppnar många dörrar. Men det öppnar också för angrepp.

– Nu får vi tänka på det som vi glömde tänka på förut. I ett andra steg gäller det att få verksamheten att fungera jämnt, och tredje steget handlar om att få tekniken att fungera även när det oförutsedda händer.

Men hur skyddar man sig mot att en korrespondent blir kidnappad eller att en fotograf blir skjuten?

– Problemet med hot är att man inte vet något alls i förväg. 11 september var man ju inte orolig för, innan det hände. Så kommer det alltid att vara. Att det kalla kriget tagit slut innebär samtidigt att vi lever i en värld, där det är svårare att förutsäga varifrån ett hot kommer.

Finns det någonting som skrämmer dig med tanke på framtida hotbilder?

– Jag är inte så orolig för framtiden, men risken är att man tappar förmågan att klara kriser om man inte förbereder sig. Att tro att olyckor, attentat eller till och med krig aldrig kommer att drabba oss är väldigt oklokt. ■

Anm. Niklas Krantz efterträdde vid halvårsckiftet mångårige ledamoten Göran Zackari som Sveriges Televisions representant i Mediernas beredskapsråd.

När flodvågen i Thailand slog till pep det till i en dosa som Anders Rhodiner bar med sig. Han firade julen i fjällen och såg direkt på TT:s sätt att formulera sig att det var en stor händelse.

Medierna som är TT:s kunder var totalt sett mycket mer medvetna om katastrofens omfattning än statsapparaten. Därför är det viktigt att TT:s nyheter alltid når fram. Det är i nationens intresse.

TT insåg katastrofens allvar snabbare än statsapparaten

Anders Rhodiner ansvarar för säkerhets- och beredskapsplaneringen på Tidningarnas Telegrambyrå (TT). Han kom hit från Värmland 1974 och har gjort allt man kan göra på denna svenska "röst"; natt-redaktör, redigeringschef, journalistklubbsordförande, utrikeschef, inrikesdito, korre i Ryssland, sportreporter, redaktionschef.

– I princip har jag gjort allt utom att syssla med it och sitta i telefonväxeln.

Först några ord om Tidningarnas Telegrambyrå.

– Allting vi gör används på ett eller annat sätt av andra medier. Många är beroende av TT. Förlitar sig på vår relevans. Det finns radiostationer som bara har TT:s nyhetssändningar, medan andra medier använder oss som tips och uppslag att gå vidare på, säger Anders Rhodiner.

Opartiskheten och sakligheten står högst i kurs.

– Men objektivitet? Vad är det? Om jag ska tala om hur den här växten ser ut, säger han och pekar på något kaktusliknande grönt, så ska det passera mina ögon, min hjärna och ut genom mina fingrar. Det kan aldrig bli objektivt. Men saklig kan man vara. Det strävar vi efter. Trovärdigheten för TT är A och O. Utan trovärdighet går en nyhetsbyrå under. UPI är en sådan byrå. Den har varit en stor amerikansk nyhetsbyrå, men jobbar mest med sport i dag

Anders Rhodiner
kommunikationschef,
Tidningarnas Telegrambyrå.

◀ Ett flash-meddelande nådde TT-chefen på fjällsemester: tsunami i Asien.

och är långt ifrån vad de en gång var. Skälet är en massa ägarbyten. Den köptes upp av folk som inte visste vad en nyhetsbyrå är.

TT startade samma år som kvinnan fick rösträtt i Sverige, 1921. Uppdraget kom från tidningarna själva och skälen var både demokratiska

” Vi har vidareutvecklat TT:s produkter och är i ständig förändring nu för tiden. TT är inte bara nyheter. Vi gör mycket för webben och satsar på rörliga bilder.

och rationella: byrån skulle bevaka regering och riksdag och samla ihop utrikesnyheter och skicka dem vidare till alla tidningar i Sverige.

– Alla skulle nås av samma nyheter. Och så är det väl fortfarande. Vi vet vad det betyder om TT inte ”kommer ut”.

Att man fortfarande fyller en stor roll fick man klart för sig när kriget mot FLT (Förenade landsortstidningarnas telegrambyrå) vanns 1999.

– De förlorade det kriget för att vi hade den största erfarenheten. Vi hade funnits i 80 år och visste hur man gör. Deras kunder var inte villiga att kasta in mer pengar i den verksamheten.

Men borde inte Sverige vara stort nog för flera nyhetsbyråer?

– I grunden tror jag att det fanns en ideologisk tanke om att monopol inte är bra. Det tror inte vi heller. Men vi har ju konkurrens! Sveriges Television och Sveriges Radio är konkurrenter. Och att webben ska fungera som nyhetsbyrå är ju alla stora mediers högsta önskan.

Så varför drogs FLT i gång då?

– Vi hade nog inte anpassat oss till kundernas krav och var inte särskilt kreativa på 1990-talet. Där fanns nog grogrunden till deras försök. Men i samband med att vi rekonstruerades gick FLT i konkurs.

Han säger att ägandet under 1900-talets senare hälft var ett skäl till TT:s dåliga kreativitet.

– Det fanns alla möjliga stämningar bland våra kunder, som samtidigt var våra ägare. *DN* tyckte inte att vi skulle vara för bra, för de ville sälja prenumerationer i Linköping. Samtidigt ville *Östgöta Correspondenten* publicera bra lokala nyheter och utrikesnyheter. Redan där fanns en intressekonflikt mellan ägarerna. Vi konkurrerar ju med våra kunder om marknaden och den paradoxen är inte så jäkla lätt att lösa.

Men 1999 förändrades TT:s ägarbild. De två stora mediekoncernerna Bonniers och Schibsted köpte ut de allra flesta bland de övriga intressenterna och tog över ägandet till två tredjedelar.

– Man kan säga att de äger 30 procent var av TT, medan *GP* och de större landsortstidningarna delade på resten och man satte Ebba Lindsö som chef och jag blev redaktionschef. Vi blev ett kundanpassat företag

TT med utblick över Riddarfjärden och världen. ▶

TV4 i Stockholm – ett medieföretag i rymdåldern.

som lyssnade på marknaden. Vi har vidareutvecklat TT:s produkter och är i ständig förändring nu för tiden. TT är inte bara nyheter. Vi gör mycket för webben och satsar på rörliga bilder och ska starta en egen bildbyrå.

– Vi vill även förmedla bilder till våra artiklar. Kunder vill ha rörliga bilder som säger samma sak som våra nyheter. Vi förmedlar nyhetsvideor som kan användas i mobiltelefoner och på webbar. TT:s betydelse för Nyhets-sverige är minst lika stor som på 1960- och 1970-talet.

Tidningarnas Telegrambyrå är i dag ett företag med cirka 160 anställda, säger Anders Rhodiner.

Idag huserar TT i KF:s gamla glashus vid Slussen.

– Historiskt har vi varit förskonade från allvarliga haverier. Vi hade ett datahaveri en valkväll, när vi stod stilla i fem eller sex timmar. Det var inte roligt, men det är länge sen.

Reservkraftssystem finns i form av ett dieselaggregat. Så elavbrott klarar man så länge det finns olja.

Glashuset vid Slussen har höjt säkerheten ett snäpp. Men något direkt hot mot oss finns inte, säger Anders Rhodiner.

– Samhället har blivit våldsammare. Det finns några exempel i världen där man har attackerat nyhetsbyråer. Den holländska nyhetsbyrån ANP blev hotad när den skrev om extremislamism och terrorhot. Det var bombvarning och redaktionen fick flytta utanför huset i flera dar och allt gick på lösa boliner. Det skulle också kunna hända oss. I skarven mellan här och dit bort kan någonting hända med distributionen. Men vi är förberedda på det värsta och våra kunder ska inte märka något.

Utebliven ström ska inte kunna stoppa TT, säger Anders Rhodiner.

– Vi har ett omfattande säkerhetstänkande när det gäller distributionen. Förr gick vi alltid via Televerkets kabelnät. Tänk alla dessa kablar som grävdes av förr i tiden! Av misstag. Men det där slutade vi med i början av 1990-talet. Då gick vi över till satellitdistribution. Mottagarna har en tallrik, en parabol.

Hur ser du på riskerna nu då?

– Satelliten kan gå sönder. Den kan komma ur position. Mottagningsenheten hos kunderna kan gå sönder. Parabolerna har fyllts med snö och is. Under Balkankriget fanns det uppgifter om att några försökt kapa en satellit för att sprida falsk propaganda. Så nog finns det risker. Ett alltför stort internetberoende är också en fara. Du vet inte om det är sant allt som står på internet. Man kan kapa sidor och göra dubletter av dem. Vår sida har hackats någon gång. TV 4 har råkat ut för det, någon har lagt ut falska nyheter på deras hemsida.

– Vi har kunder som vill vara säkra, de vill ha hängslen och livremmar; att vi är äkta vara. Vi har diskuterat detta med SPF och tycker att det är orimligt att våra kunder ska betala hela den kostnaden. Samhället har behov av en nyhetsförmedling som är säker. Inte minst Sveriges Television och Sveriges Radio i en krissituation. TT förblir oberoende. Det är skillnaden mellan oss. Vi utgår från att SVT, SR och TV 4 är beroende av våra nyheter i en sådan situation. Därför borde det finnas ett visst intresse från staten att garantera distributionsvägarna. Det finns förståelse för synpunkten hos SPF. Samhället borde ta ett större ansvar för informationsinfrastrukturen. Vi når alla stora nyhetssajter. På ett eller annat sätt använder alla TT.

” Samhället borde ta ett större ansvar för informationsinfrastrukturen. Vi når alla stora nyhetssajter. På ett eller annat sätt använder alla TT.

Motargument?

– Inga pengar. SPF har en bild av hur medierna fungerar, vilken roll medierna spelar. Här finns en legitim möjlighet för staten till ett större ansvar. Ta tsunamin till exempel. TT var mycket tidigare medveten om vad som hänt än statsapparaten. Vi har ett flashsystem när stora händelser inträffar. En liten mackapär som tjuver. Jag var i fjällen när jag fick flashen, men märkte på TT:s sätt att formulera sig att det här var en stor grej. Medierna var totalt sett mycket mer medvetna om katastrofens omfattning än statsapparaten. De är ju kunder hos TT. Trovärdigheten är stor. De ska kunna veta och lita på att det inte är it-geniet Axel som sitter och leker. Här borde det finnas ett tänk från myndigheternas sida.

– Är det inte rimligt att staten tar sin del i arbetet med att säkra de redundanta vägarna? ■

Ryska diplomater på picknick råkade tända eld på skogen. Då var det nära att den statliga nätoperatören Teracom stängde av Nackasändaren. Röken hotade att tränga in i sändaren. Ibland träffas någon mast av blixten. Nackasändaren hade en tyst halvtimme 2004. Annars är det sabotage som Teracom fruktar mest. 11 september blev en väckarklocka i säkerhetstänkandet för hela mediebranschen.

Diplomat tände på skogen – och släckte nästan tv:n

Teracom är den statliga nätoperatören med 600 anställda. De har tagit över och utvecklar vad Televerket en gång byggde upp; ett nätverk av relä- och satellitbunden kommunikation.

– Vi har ett digitalt nät med ettor och nollor som rinner fram och tillbaka, förklarar säkerhetschefen Jan-Eric Berg.

Teracom består till största delen av tekniker.

– I en verksamhet av det här slaget uppstår fel hela tiden och våra tekniker rör sig mellan dessa fel och rättar till dem.

Jan-Eric Berg
säkerhetschef,
Teracom,

Vad är det värsta som kan hända ur ditt perspektiv?

– Terrorverksamhet kan ingen riktigt förutse. Vi är inte preparerade för aktiv terroristverksamhet. Men även en brand kan orsaka katastrof. Nackamasten fick ett åsknedslag 2004. Både radio och tv tystnade under en halvtimme och vi fick en kaskad av människor som ringde.

I motsats till medieföretagen producerar Teracom inget medieinnehåll.

– Vi kan inte tända eller släcka någonting utan medgivande från public service-företagen. Vi är ett statligt företag med ett unikt uppdrag: att bevaka att tekniken fungerar och håller kommunikationsvägarna öppna.

◀ Nära ögat.
Skogsbrand vid
Nackasändaren.

Det fordras mycket energi, en stor insats, om man

skulle få för sig att vilja släcka nätet, om man får tro Jan-Eric Berg. Visst kan man släcka nätet. Men nätoperatörens många mellanstationer, de så kallade relästationerna, skapar redundans. Dessutom kan man via satellitvägar skapa ytterligare redundans.

Företaget förfogar över ett stort antal mastbilar med 40 och 20 meter höga master, som kan skickas runt och skapa tillfälliga sändningsvägar. Göda ett område, som Jan-Eric Berg uttrycker saken. I beredningsplanen finns ingen exakt tidsangivelse. Men man ska kunna ha igång en öppen sändningskanal inom en till två timmar efter ett avbrott.

– Strax efter kriget på Balkan var jag i Sarajevo, berättar Jan-Eric Berg. Och det var påfallande att alla radio- och tv-stationer var oförstörda. Oavsett vilken falang som intog en station så förstördes ingenting. Men då handlar det om ofred. Någon vill få ut sitt budskap. Med terror är det annat. När man vill sänka informationen och kanske bara skapa osäkerhet genom tystnad.

Teracom alarmeras på olika sätt när hotbilden ökar, förklarar Jan-Eric Berg. Om Kaknästornet slås ut finns det två reservplatser.

Andra incidenter?

– Ryska diplomater hade picknick och ställde till skogsbrand. Rök hotade Nackamasten. Då var det nära beslut att stänga masten, eftersom vi fick in sura gaser i systemet. Vi har också haft lite småbränder, orsakat av åska. Åskan går ner i masten, som visserligen är jordad, men en ströpuls kan gå in i en ventil. Men då får vi byta ventil. Värre än så blir det knappast.

Hur skyddar ni er från sabotage inifrån?

– Personalen kan utgöra ett inre hot. Det kan hända att någon är mentalt störd eller hyser agg mot något. Men hittills har vi förskonats. Vi har inte drabbats av sabotage inifrån som påverkat våra tjänster. Alla som har kritiska anställningar på Teracom är registerkontrollerade. Vi har ett tufft program för it-säkerhet och en otrolig intern solidaritet. Vi är stolta över det vi gör. Man kan ringa vem som helst i företaget. Alla är anträffbara och ställer alltid upp.

Jan-Eric Berg säger att det finns seriösa kunder och ej seriösa kunder när det gäller säkerhet.

– Ungefär 70 procent av hushållen i Stockholm har kabel-tv. Men kabelföretagen har inte alltid redundans i sina system. Den som får svart i rutan för att kabelbolaget missar får inte den information som ska sändas ut.

Hur klarade ni stormen Gudrun vintern 2005?

– Våra mellanstationer, de kallas slavar, var utslagna. Men vi har så mycket dieselkraft att svenska folket inte drabbades alls. Radion fick en enorm roll att styra och informera när vägarna var spärrade av omkullvräkt träd.

Den 11 september 2001 är ett nyckeldatum när det gäller säkerhetstänkande.

– Hela vår beredningsplan är ändrad sedan dess. Terrordådet på Man-

"Den 11 september blev en tankeställare för oss", säger Jan-Eric Berg.

hatten blev en tankeställare för oss, liksom för medieföretag och mediedistributörer världen över.

– Vi genomför övningar med Sveriges Radio tre, fyra gånger om året. Det är viktigt att vi pratar samma språk som kunden hela tiden. Man måste veta exakt vad man ska göra och i vilken ordning. Annars uppstår lätt kriskaos.

Att en brand kan ställa till det, håller naturligtvis Jan-Eric Berg med om.

– Men som regel har vi inte mycket trävirke i närheten av våra anläggningar. Vårt material består ju mest av gummi och stål eller metall. En kortslutning pyr oftast. Det finns inget för en brand att så att säga äta upp. Dessutom är alltsammans omgivet av kylanläggningar, där alla komponenter har en temperaturklass. ■

” Det är viktigt att vi pratar samma språk som kunden hela tiden. Man måste veta exakt vad man ska göra och i vilken ordning. Annars uppstår lätt kriskaos.

En stor del av vår mediekonsumtion består av radio. Ungdomarna lyssnar på den så kallade kommersiella radion. Den radion är inkopplad i det stora larmsystemet: Viktigt meddelande till allmänheten. Men privatradion har sina egna hotbilder. En del lyssnare kan inte skilja på radiorösten och människan. Det har hänt att personer lurat sig in i studion under direktsändning.

Människor i skuggvärld hot mot programledare

Vi går in i Tommy Bloms studio på kanal Vinyl. Ricky Nelson börjar sjunga "Hello Mary Lou... good-bye heart..."

Tommy Blom? Ja, den gamle sångaren i popbandet Tages på 1960-talet ("Every raindrop means a lot"), pratar mellan låtarna på radiokanalen. I studion blippar lamporna och Ricky Nelson sjunger vidare: "... sweet Mary Lou, I'm so in love with you..." innan Blom återigen börjar prata och det är dags för nästa 60-talshit.

Men var är Blom? Han hörs, men syns inte.

– Han dyker nog upp, säger Abdel Bental, som visar runt på SBS Radio.

Abbe, ingen säger något annat, är teknisk direktör och ansvarig för säkerheten på firman. Han är också den kommersiella radions representant i Mediernas beredskapsråd.

De privata radiobolagen jobbar oftast under kontorstid. Det är alltså sällan någon kvar på radiokanalerna i Mariebergs mediehus mitt i natten. Till skillnad från public service-radion där det finns folk dygnet runt.

◀ Att vara programledare kan innebära att vara förföljd.

Men lyssnarna som uteslutande lyssnar på den

Abdel Bental

teknisk direktör, SBS Radio.

10:14.53. En vanlig dag på jobbet. Ett gott skratt kan snabbt gå över till allvar.

privata radion är många och unga. Man räknar med att två och en halv miljon lyssnar varje dag. Hur når man dem med viktiga meddelanden på udda tider?

Den frågan ställde myndigheterna till Radioutgivarföreningen ödesåret 2001. Där satt den gången medieentreprenören Christer Jungeryd och berättade att Kulturdepartementet behövde sätta av tre miljoner kronor plus moms för att avstyra bekymret. Christer Jungeryd beställde sedan in tekniken som behövdes, på uppdrag av Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF); 100 lådor som kunde placeras i studion eller på sändaren. Sedan den dagen bestämmer Sveriges Radios VMA-redaktion när ett program, lokalt eller regionalt, ska brytas för ett viktigt meddelande. Då blir det stopp på Tommy Blom och de andra programmakarna, utifall någon får för sig att utsätta allmänheten för hot eller farlighet av något slag.

Christer Jungeryd var Abdel Bentals företrädare i Mediernas beredskapsråd. Nu är det Abbe som förmedlar vad den så kallade kommersiella radion har för uppfattning i frågor som rör säkerhet och sårbarhet.

Egentligen är han måttligt förtjust i uttrycket kommersiell radio.

– Alla företag på det här området, utom SVT och SR, är ju kommersiella. TV4, Com Hem, Teracom. Men det är bara radion som benämns kommersiell... lite "fult" så där.

För egen del lyssnar han på olika kanaler. En ganska typisk zappare, säger han. Och det utesluter inte public service-kanalerna, där han varit anställd tidigare.

Det var Abbe Bental som drev fram att SBS lämnade Teracom för några år sedan. Då hade man varit kund hos Teracom under tio år. Skälen till att man ville lämna var ekonomiska och villkorsmässiga. I dag kallar han sitt företag den största radiooperatören och affären har blivit mycket bra, även om inte alla trodde på idén, säger han.

– Men jag var drivande och hade folk som hjälpte till med det här. Nu har vi full kontroll på allting inom huset.

SBS finns på ett 20-tal orter i Sverige, vilka man kan beskåda på en karta vid entrén. Företaget avlönar cirka 170–180 anställda.

Det finns två stora ägare av privata radiokanaler: SBS (som inte utgör någon förkortning) och MTG (Modern Times Group).

– MTG har köpt upp franska NRJ. Men om man jämför sändare för sändare, så knappar vi in på dem.

” Man väljer ju alltid sina ord. Vill inte ge bort någonting till konkurrerande företag. Hur är er sårbarhet? Det vill man egentligen inte prata om öppet.

Mediernas beredskapsråd blev väldigt glada när du dök upp som representant för den kommersiella radion. Vad kan du tillföra?

– Hur vi tänker. Om man jämför med Sveriges Radio så har vi samma lyssnare, men olika uppdrag. Sveriges Radio kan bryta våra sändningar på varje ort när det behövs.

När hände det senast?

– I förra veckan. Det rörde sig om ett bombliknande föremål på Ekerö. Då bröt de våra sändningar i ett VMA (viktigt meddelande till allmänheten). Men vi vet inte vad som hände.

Abbe Bental tycker att myndighetsfolket har lyckats bra med att få alla konkurrerande företag i Mediernas beredskapsråd att förhålla sig relativt öppna gentemot varandra.

– Man väljer ju alltid sina ord. Vill inte ge bort någonting till konkurrerande företag. Hur är er sårbarhet? Det vill man egentligen inte prata om öppet. Men frågorna som ställs är konkurrensneutrala. Där har de lyckats väldigt bra, tycker jag.

Abbe Bental har marockanskt ursprung. Föräldrarna kom till Sverige under 1970-talets arbetsimport, då han var fem år.

– Pappa blev anställd som industriarbetare. Själv gick jag treårig teknisk

utbildning och fick erbjudande om jobb när jag gick på gymnasiet. Ett jobb jag inte kunde tacka nej till. Det ingick tjänstebil, och att som 19-åring kunna tjäna sina egna pengar var en fantastisk upplevelse.

Vad var det för jobb?

– Jag var servicetekniker. Reparatör hette det förut.

I dag är han 38 år och är chef över teknik och säkerhet hos SBS. Det finns en privat Abbe och en arbets-Abbe, säger han. Och det är arbets-Abbe som ställer upp på den här intervjun.

Beskriv din arbetsdag.

– Klockan nio börjar jag gå igenom e-posten. Detta gissel...

Gissel?

– Jo, det sprakar till i radion hos en av våra lyssnare. Han ringer till programchefen här, som inte kan förklara vad felet beror på, utan mejlar frågan vidare till mig. Jag tar kontakt med PTS (Post- och telestyrelsen) och försöker få frågan utredd. Varför sprakar det just i hans mottagare? Men myndigheterna struntar i om det låter och sprakar i någons radio eller inte. Huvudsaken är att vi som har sändningstillstånd inte stör varann.

” Han klev in i studion när micken var på och skulle prata med programledaren, som lyckades avstyra att något gick ut i direktsändning. Killen skulle hälsa på sin kompis, vår programledare.

Har ni haft några hot eller andra incidenter?

– Vi har haft en hel del hot. Det här med fotboll ska man inte ta lätt på. De vanligaste hoten vi får gäller fotbollfans, AIK:are eller djurgårdare. Sen händer det att folk förälskar sig i våra programledare. Dyker upp här med godispåsar och så ...

Ändå finns här två vakter. En sitter i entrén på bottenplanet. Och här uppe på stationen sitter ytterligare en person i receptionen?

– Ja, men ibland kommer de ändå hit upp. Vakterna har stoppat många, men en del lurar sig förbi.

Han talar om så kallade stalkers, personer som förföljer exempelvis programledarna på någon av kanalerna. Ett par är kända och brukar återkomma.

– Vid varje lyckat försök trappar vi upp, så det inte ska hända igen. Det senaste hände här för två år sedan. Han klev in i studion när micken var på och skulle prata med programledaren, som lyckades avstyra att något gick ut i direktsändning. Killen skulle hälsa på sin kompis, vår programledare. Så är det oftast. De har radion i vardagsrummet och tycker att de känner sig som polare med den de hör prata.

Abdel Bentals kanaler hörs från Södertälje till Arlanda.

Senaste incidenten skedde en sen kväll nyligen. En kille påstod sig vara en R&B-stjärna från USA. Men vakten kände på sig att det var något konstigt med den här killen och stoppade honom.

Enligt forskarna vid Göteborgs universitet använder svensken sex timmar per dag åt mediekonsumtion. Radion står för en tredjedel av tiden. Därför är det väldigt viktigt att den privata radion är inlemmad i planer för att informera befolkningen i krissituationer.

Har du någon egen favoritkanal?

– Studio 107.5. Det är mycket discomusik.

Abbe Bentals önskar att hans kanaler kunde höras överallt. Men den södra gränsen går vid Södertälje kanal och den norra vid Arlanda.

– Vi får mycket brev från folk som inte kan höra oss. Och vi har många och långa diskussioner med PTS. Men om man började rucka på gränserna skulle det få återverkningar överallt. Inte minst på Sveriges Radio. Så det blir nog svårt. Dagens områden gäller till nästa år. Då får vi se vad som händer. ■

TV4 kör numera allting från samma programkontroll. Det innebär att vanliga människor inte längre kan ratta TV4. Nu är det ett jobb för experter. Datahallarna blir allt viktigare. På en säker plats finns en digital kopia över hela produktionsbolaget. Carl Axel Zenzén har varit i flygvapnet. Kanske var det där han lärde sig att allt kan hända. Och det händer fort.

Den svarta krispärmen är alltid inom räckhåll

CAZ skriver han på mejlen, Carl Axel Zenzén på TV4.

Han har varit med från starten i Storängsbotten 1990. I dag är han 60 år, administrativ chef i mörk kostym och med en mobiltelefon som aldrig är avstängd.

CAZ litar på nyhetspulsens. De slutna rummens tid är förbi. De fanns en gång när han var konsult som ekonomichef på Ernst & Young för evigheter sedan. Nu går han och alla andra tv-människor omkring i öppna landskap. TV4 handlar mycket om nyheter och när det oväntade inträffar finns det larmlistor. De har förbättrats efter tsunamin och innebär att det piper i telefonen hos ett knappt dussin nyckelpersoner.

Telefonen rullar snabbt här, säger CAZ. Det är journalistnerven som är den bästa garantin när faror hotar.

– Jag tror att Stefan Nieminen var en av de första som var nere i Thailand efter tsunamin. Han är uppifrån Luleå. Slängde sig iväg till flygplatsen Kallax och var i Thailand i nästan två veckor. Organisationen och nyhetssidan är fantastisk på att samla kraft. Det tog inte många minuter innan man bestämde sig för att köra. Vi bytte folk vartefter på katastrofplatsen också. Vi kände att vi gjorde ett väldigt bra jobb i Thailand.

◀ "Organisationen och nyhetssidan är fantastisk på att samla kraft", säger Carl Axel Zenzén.

Carl Axel Zenzén
administrativ chef, TV4.

TV4 är inte bara den lackrosa ladan vid Värtavägen.

– Glöm inte att vi har 16 lokal-tv-stationer i Sverige. En viktig resurs. Med det kommer man ganska långt.

Han har den svarta pärmen med sig. Utifall att. Där finns beredskapsplaner för kriser, it-säkerhetspolicy, katastrofplanen som ska omarbetas, VMA-överenskommelsen.

– Alla tjänstemän vet inte riktigt vad det här handlar om.

Din värsta mardröm?

– En hög med aska. Att det har brunnit och datahallen gått åt helsicke.

Men speciellt oroad är han egentligen inte.

– Det finns en kreativitet i den här organisationen. Man låser inte in saker i fyrkantiga lådor. En riktig katastrofplan har vi inte haft nedskrivnen. Men vi har en beredskapsplan. Vi håller på och bygger om till en multiprogramkontroll där allting körs från samma programkontroll. I och med det är vi verkligen datoriserade.

Det innebär att vanliga människor inte längre kan ratta TV4. Nu gäller bara experter, tekniker och datafolk.

– Vi har en programkontroll där en eller två personer kan sända tio olika kanaler. Serverrummet är vårt mest känsliga. Våra datahallar har blivit allt mer viktiga. Förr tog du ett band och spelade upp. Nu är det trycka på knappar som styr. Det finns olika anledningar till varje företags säkerhetsnivåer.

” Vi försöker ha en öppen arbetsplats, men måste ändå ha lite koll på vem som kommer in.

Än finns inget exempel på någon stor katastrof som borde få tv-bolagen i världen att dra öronen åt sig och förstärka sitt skydd.

– Det är aktieägarnas pengar. I den gamla beredskapsplanen hade vi en tidsaxel på fyra månader om det värsta skulle hända. Vi skulle kunna vara tillbaka och sända fyra månader efter den stora smällen. Nu är målet att vi borde klara det på max tre månader.

Har ni inte haft minsta incident?

– Jodå, vi har fått för varmt i datahallarna. Men det har lösts mycket bra. Kylan har inte levererats i den mängd som behövs. Då har vi kört med öppna dörrar och stängt ner de datorer som inte behövs för kärnverksamheten. Men vi behöver fler släckanordningar för våra datahallar. Då kan du ”döda en eld” innan brandkåren kommer. Man släpper ut ånga som tar bort syret och elden släcks.

Han berättar att han fick ett tjockt brev som kunde ha varit en bomb.

– Det var i samband med bin Ladin och de här pulverattackererna. Helt absurt egentligen. Jag fick ett brev med ett glittrigt pulver och blev skeptisk. Det visade sig vara en reklamfirma som gjort en inbjudan till en lokal

Närmare underjorden än garaget kommer inte den gamla kustartilleristen i dag.

tv-station. De fick ringa och be om ursäkt. Sen har vi haft en galning som kommit igenom dörrarna nere vid receptionen. Men mer än så har inte hänt. Vi försöker ha en öppen arbetsplats, men måste ändå ha lite koll på vem som kommer in.

Carl Axel Zenzén ansvarar för många olika delar i verksamheten, bland annat it-säkerheten. Under min tid har vi gått från en sorts stelare organisation till projektorganisation, säger han.

Carl Axel Zenzén är glad över att jobba i ett företag det svänger om.

– Allt utom nyheterna köper vi färdigt. Vi har två studior, men håller på att dra ner där också. Vi måste hela tiden jaga kostnader.

Han har en bakgrund som officer i flygvapnet.

– Jag är pensionerad kapten. Jag tror det har varit bra för mig. Jag började i kustartilleriet. Där var min pappa reservare.

På vilket sätt var den militära utbildningen bra?

– Man lär sig att vara människa. Att leda människor och prata inför folk. Lite säkerhetstänkande fick jag i mig också.

Det piper i bröstfickan.

– Nu är det någon som vill något. Jag stänger aldrig av. Inte många gör det i den här organisationen. I den här ligger jag uppkopplad mot mejlen. Den är beroendeframkallande, säger han.

Carl Axel Zenzén menar att TV4 är en liten och snabb organisation. Man är mån om sin personal, säger han.

TV4 tjänar den tunga pengan mellan klockan 18.00 och cirka 23.00. Under mars–april–maj och september–oktober–november är det ökat tryck på reklamköp och tittande.

– Sommar och kring jul drar vi ner på trycket. Vi måste se ekonomiskt på det hela.

Och om sanningen ska fram går det hela dagar utan att en enda säkerhetsfråga dyker upp. ■

Medierna måste nå fram med sin information även om tekniken i samhället är svårt störd. Det är viktigt eftersom det är då som informationen bäst behövs. Men hur når man ut med informationen till alla? I tidigare studier har Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) undersökt de etniska minoriteternas mediesituation. Det är en fråga som särskilt har engagerat medieberedskapshandläggarna på SPF.

Samhällsperspektiv på krisinformation

På frågan om det finns likheter mellan sjuksköterskans jobb och beredskapsarbete, svarar Katrin Berggren:

– Båda jobben innebär att du måste ha en plan över hur du ska agera som människa.

Hon och hennes kollega Anna Marklund är mediefrågornas handläggare på Styrelsen för psykologiskt försvar i Sverige. Tidigare arbetade Katrin Berggren som sjuksköterska i Norge.

Katrin Berggrens väg till det psykologiska försvaret har varit krokig. Hon är född och uppvuxen i Västerås och ville först bli veterinär. Drömmen sprack på betygen.

– Jag var ingen stjärna i matematik, men tänkte: kan jag inte hjälpa djur så kan jag hjälpa människor i stället.

Hon blev undersköterska på ett långvårdssjukhus. Men jobbet var inte vad hon hade tänkt sig.

◀ Många människor i Sverige lever i en annan nyhetsvärld än den svenska.

– Jag tyckte inte att man respekterade människor på sjukhuset. Patienterna blev behandlade mer som föremål. Det här var 1982. Och jag tänkte: det här står jag inte ut med. Jag var ambitiös och försökte protestera. Men jag var bara 18 år.

Katrin Berggren
handläggare, medie-
beredskap, Styrelsen
för psykologiskt försvar.

Hon läste sig upp en bit i hierarkin, till sjuksköterska. Flyttade runt mellan städerna på olika jobb. Men fortfarande med känslan att yrket inte var tillräckligt. 1991 hamnade hon på ett privatsjukhus i Norge en sommar. Här var det annorlunda. Lönen var bättre och tonen mer personlig än i Sverige.

– Varje gång jag återvände hem till landstinget i Sverige var min tanke: jag vill inte jobba i den här typen av organisation. I Sverige var jag en mutter i ett maskineri. Ett sjukhus är egentligen organiserat som en maskin. Alla människor är utbytbara. Huvudsaken är att administratörerna har ett namn på en schemarad. Vem den personen egentligen är spelade tydligen mindre roll. Det blir konstigt när man samtidigt ska tänka tvärtom i fråga om patienten.

” Tanken är att SPF ska vara en kunskapsförmedlare och samtalspartner till medie företagen i frågor som rör säkerhet och beredskap.

Där gäller en helhetssyn på människan. Hur ser patientens hud ut, vilket blodtryck har han, vilka är de anhöriga? Det stämde liksom inte.

Katrin Berggren ville byta yrke, men visste först inte till vad.

– Jag bestämde mig efter ett tag att läsa medie- och kommunikationsvetenskap på Karlstads universitet

under tre år. Värmland låg bra till mittemellan Norge och Västerås. Och under en termin passade jag också på att läsa grafisk design i Cornwall, Englands grönskande trädgård. Efter examen jobbade jag ett år på Räddningsverket som informatör. Vi anordnade en internationell övning i Norrbotten. Det handlade i stora drag om att begära internationell hjälp vid en större kärnenergiolycka i de norrländska skogarna. SPF deltog i övningen och jag passade då på att fråga om det fanns jobb hos dem i Stockholm. Och det fanns det. Ett vikariat.

Bakgrunden som sköterska hjälpte henne en bit på vägen, säger hon. Första uppgiften var att hålla i kontakterna med anhöriga och överlevande efter Estoniakatastrofen; myndigheten har ett informationsansvar efter katastrofen.

För mediefrågorna har Katrin Berggren varit handläggare sedan 2003.

– Tanken är att SPF ska vara en kunskapsförmedlare och samtalspartner till medie företagen i frågor som rör säkerhet och beredskap. Innehållet i myndighetens studier ska vara till direkt nytta för medie företagen och stödja dessa inom områden som de själva, av olika skäl, inte kan bevaka fullt ut.

Hennes arbete handlar i mångt och mycket om att anlägga ett samhällsperspektiv på informationens betydelse under störda förhållanden i samhället.

– Medieföretagens system för produktion och distribution ska kunna tillgodose samhällets grundläggande behov av information, även om den tekniska infrastrukturen i övrigt drabbas av störningar och avbrott. ■

Katrin Berggren har ► till uppgift att vara ständigt uppdaterad i mediernas säkerhet och beredskap.

Nu är hela Sverige digitaliserat. Åtminstone vad gäller tv. När det blir fel blir det digitalt svart. Vi har lämnat den analoga suddigheten. Övergången i marknätet har gått bra. Det har funnits problem, främst i vad som kallas "obygd". Medietekniken rusar iväg. Hänger säkerheten med? Bäst är att bygga in beredskapen från början, säger Anna Marklund vid Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF).

Idealet vore säkerhet i alla nya tekniklösningar

Inbyggd beredskap från början är oftast den bästa lösningen när ny teknik ska införas. Det blir både säkrare och billigare. Det säger handläggaren Anna Marklund vid Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF). Hon är FOI-konsulten som gått över till andra sidan och blivit beställare. Hennes fokus är risk- och sårbarhetsanalys och internationellt samarbete.

Till Anna Marklund säger folk: du som är ingenjör kan väl fixa tv:n. Eller datorn.

– Men det kan jag inte! Egentligen kan jag ingenting sådant! säger hon sorglöst.

Hon menar att ingenjörer inte nödvändigtvis måste vara experter på handfasta eller praktiska saker. Hon kan processer. Vet hur man får ihop en grupp av experter, designer, ekonomer och ingenjörer. Hon leder dem som en lagledare. Det är vad hennes KTH-utbildning hittills gett.

– Många civilingenjörer jobbar sällan med det man är utbildad till. Utan det är mer sättet att leverera som det handlar om. Det är jätteintressant.

Anna Marklund är civilingenjör i maskinteknik.

◀ Inom räckhåll för nya mediasamhället.

– Jag är uppvuxen med pojkar. På KTH var det nästan bara killar. Jag var inte ensam tjej. Men äldsta

Anna Marklund
handläggare, medie-beredskap, Styrelsen för psykologiskt försvar.

tjejen i min klass. Och gravid ... på maskinteknik är det otroligt ovanligt.

Bakgrunden till att Anna Marklund blev ingenjör är att hon pluggat matematik på universitetet och inte visste vad hon skulle ta sig till med sina matematiska kunskaper. Hon sökte därför in på Kungliga Tekniska Högskolan. Hennes första val var industriell ekonomi. Men där kom hon inte in.

– På maskinteknik fanns det plats. Men det var mitt andrahandsval.

Studierna avslutades med ett ettårigt konstruktionsprojekt för De Laval och ett halvår vid Ericsson innebar att hon fasades in i yrkeslivet, samtidigt som hon var mor till två barn. När Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) sedan sökte "Kreativa analytiker" var det annonsen hon tänkte på och inte någon särskild önskan att hjälpa Försvarmakten.

” Jag skulle önska att säkerhet prioriteras i de nya tekniklösningar vi har framför oss. Inbyggd beredskap från början är oftast bästa lösningen, både beträffande säkerhet och kostnad.

– Det ingick en traineeutbildning i jobbet. Det var en 15 månader effektiv introduktion i FOI:s verksamhet. Jag var forskningsingenjör med en kompetensprofil som kan sammanfattas i ordet information. Fyra år blev jag kvar på avdelningen för försvarsanalys inom FOI, innan det här jobbet på SPF dök upp förra året. Första halvåret här var en form av provanställning.

Det skapar trygghet för båda parter.

Hon var med och skrev SPF:s skrift *Digitaliseringen inom tv-mediet – utifrån ett medieberedskapsperspektiv* (2006:1). Senast har Anna Marklund, tillsammans med sin kollega Katrin Berggren, levererat en risk- och sårbarhetsanalys inom den svenska mediebranschen till regeringen och berömmande omdömen har haglat in i mejlboxen.

– Så nu är jag här.

Men tillbaka till FOI. Hennes första egentliga jobb.

– Det var förvånande för alla att jag började på FOI. Jag har aldrig varit militärt intresserad. Och blev det inte heller. Nästan tvärtom. Det känns mycket mer motiverat att jobba på SPF, där vi arbetar för att allmänheten ska ha information i alla lägen. När arbetet handlar om att optimera krig ger det inte samma motivation.

Men militärerna på högkvarteret kallar hon otroligt trevliga. Och bra.

– Socialt har det verkligen varit roligt. Militärer passar mig. De är tydliga, raka, effektiva och duktiga! Det enda som är trist är den konserverande organisationsstrukturen. Det hierarkiska. Man pratar med respekt. Säger generalen och kallar inte folk vid namn. Det är föråldrad struktur. Lite som en gammal dinosaur. Men det rättframma är bra. Man talar om när någonting är fel och reflektion ingår så att säga i arbetsprocessen. Det är det här med det högre syftet ... döden.

Nej, då är informationen till allmänheten ett intres-

”Militärer är öppna. Men strukturen är stel”, säger förre försvarsforskaren Anna Marklund. ▶

santare område, säger hon. Där finns mjuka faktorer och annat. Mycket handlar om tajming. Man kan falsifiera informationen, man kan störa ut och förstöra informationssystem, manipulera tolkningen av den information man får. Allt det här är spännande, säger hon.

Hur ser du på teknikutvecklingen inom medieområdet?

– Den går snabbt. Ny teknik skapar nya möjligheter. Ett exempel är bredband som blivit en ökande komponent inom medieområdet. Jag skulle önska att säkerhet prioriteras i de nya tekniklösningar vi har framför oss. Inbyggd beredskap från början är oftast bästa lösningen, både beträffande säkerhet och kostnad.

Kan du enkelt beskriva skillnaden mellan digitalt och analogt?

– Digitalt är ettor och nollor. Antingen så funkar det perfekt; en ström av information bara. Eller så funkar det inte alls; då blir det svart i rutan. Analog tv är signaler som sänds som inte är ettor eller nollor. Det är varken rätt eller fel, det kan så att säga suddas på vägen. Man kan få en halvbra bild, en suddig bild.

Ännu ser inte hela Sverige digital-tv. På vissa håll klagas det över "svart i rutan". Vilken är din uppfattning?

– Marknätets övergång har gått bra. Visst finns det exempel på områden som har problem, ofta i obyggd. I viss mån handlar det om barnsjukdomar. Men det är svårt att ställa nolltolerans som krav här. Det finns andra distributionssätt. Vi kan ta in tv via satellit. Men 50 procent av befolkningen har ju kabel-tv i dag. Man kan inte dra ut kablar till alla. Men det där är inte vårt bord. Vi tittar bara på beredskapsaspekten.

Är vår beredskap god?

– Mediesektorn är otroligt varierad. Här finns massvis med olika aktörer och kommersiella bolag. Att samla ihop hela denna bransch och kalla beredskapen god eller dålig går inte.

Anna Marklund kallar SPF för en liten beställarorganisation. Nyss var hon FOI-konsulten som levererade kunskap till Försvarsmakten. Nu beställer hon av sina gamla forskarkolleger på FOI.

Är det bra eller dåligt?

– Både och. Jag har realistiska förväntningar. Men det kan nog vara svårt för dem att se mig som beställare. För dem var jag medlem eller projektledare.

Medieberedskapen vid SPF blickar nu ut mot de internationella arenorna. Hur jobbar man i andra länder med medieberedskap? Vad kan vi lära och ta efter?

– Tidigare har min kollega Katrin Berggren haft enbart nationella perspek-

tiv på de här frågorna. Men när vi blivit två handläggare i medieberedskap kan vi lägga in en internationell dimension. Vi har besökt Finland, Danmark, USA och är nu på väg till Bryssel och Bosnien.

Hon säger att vi har en del att lära av exempelvis Finland.

– Finland har en annan historik. I och med kriget kom deras beredskapstänk mer naturligt. De har en tydlig struktur där ett motsvarande Mediernas beredskapsråd ingår som en naturlig bit. Vi har helt enkelt lite olika fokus.

För egen del har Anna Marklund en ganska förströdd inställning till medier. Hon läser DN och lyssnar på P1. Men det är inte tablåerna som styr. Det gör barnens behov. Även om hennes make jobbar deltid och tar det mesta av barnen nu för tiden, så är tillvaron ändå ett logistiskt pussel.

Hon läser varken veckotidningar eller kvällstidningar och surfar nästan ingenting.

– Jag går på Stockholms filmfestival varje år. Tv på kvällen och film, det är vår mediekonsumtion. Vi ser säkert tre, fyra filmer i veckan.

Hur vill du utveckla arbetet inom området medieberedskap?

– Alla måste tänka efter före ... inbyggd beredskap från början ger bättre resultat och blir i längden billigare. Vi får vara bättre lobbyister och propagera. Dels höja kunskapen för dem som redan är motiverade. Dels lobba mot departementen eftersom frågan hanteras av tre departement: Försvarsdepartementet, Kulturdepartementet och Näringsdepartementet.

– Vi måste uppmuntra samverkan. När vi hamnar i andra sammanhang ska vi propagera säkerhet, säkerhet, säkerhet och se det som en möjlighet och inte något med negativa förtecken. När man byter system och bygger in säkerhet från början blir det en naturlig del av helheten. Vi värnar frågan.

– Men experterna är ju egentligen i branschen. Det är vi som samlar ihop dem och blir därmed kunskapshöjare. Vår uppgift är bland annat att nå ut och nå fram, se till att medieföretagen ska inse ett rimligt behov, säger hon.

Vad har ni hittills åstadkommit?

– Nytt för i år är att vi har levererat en risk- och sårbarhetsanalys för den svenska mediesektorn. Regeringen har fått vårt underlag, det första i sitt slag. Vi har fått bra respons. Även från Försvarsdepartementet. Det är roligt.

Att vi ålagts att göra det här är bra, säger Anna Marklund.

– Vi tvingas tänka efter och värdera och samla olika verksamheter. Det hjälper oss och ger underlag om en mycket omfattande samhällssektor som är svår att mäta. ■

” Vi måste uppmuntra samverkan. När vi hamnar i andra sammanhang ska vi propagera säkerhet, säkerhet, säkerhet och se det som en möjlighet och inte något med negativa förtecken.

Krisberedskapsmyndigheten (KBM) fick några timmar av berömmelse 2007 när en stor terrorövning spelades upp mitt i Stockholm. Ett fingerat attentat ägde rum mot ett pendeltåg i rusningstrafik. KBM kunde dock inte dirigera mediebilden under dessa dagar. Journalisterna undrade bland annat varför KBM:s hemsida slocknade under krisen. Men medierna är också till stor hjälp när krisen är framme.

Medierna spelar stor roll för hur krisen uppfattas

Jag tror att jag är hyfsat bra som chef, säger gotländskan Mona Matsson. Som sektionschef på Krisberedskapsmyndigheten (KBM) har hon att hantera 13 personer.

En färsk intern enkät bekräftade för henne att kollegerna tycker att hon gör sitt jobb ganska bra. Hon har ingen chefsutbildning, annat än de chefskurser hon gick som nyanställd.

– När man är utredare jobbar man bara med verksamhet. Som chef får man använda andra delar av hjärnan. Det ger mer tillbaka. Verksamhet kan vara intressant, men personalfrågor ger mer på ett personligt plan.

– Det är roligt att se hur folk utvecklas. Man anställer. Och ser kanske att någon kommer in snabbt i jobbet. Man får en bra grupp.

Sopa saker under mattan fungerar inte med människor, säger hon.

Mona Matsson
sektionschef, samordnings-
enheten, Krisberedskaps-
myndigheten.

◀ Tågbomb på Söder. Krisberedskapsmyndigheten övade terrorberedskap mitt i Stockholm.

Krisberedskapsmyndigheten är en ung myndighet med låg medelålder.

– Problem måste åtgärdas. Man måste få fram det bästa ur den situation man hamnat i. Många på KBM är unga. Nytt folk. Då har man inte den situationen att man identifierar sig med sin arbetsplats. Folk har en mer pragmatisk inställning.

När jag ber om en enkel beskrivning av kulturen på en myndighet som bärs upp av ordet KRIS, svarar hon:

– Vi är en ung myndighet. En trevlig arbetsplats. Låg medelålder. Det ger en flexibilitet i organisationen där färdiga rutiner inte funnits så länge. Vi tar snabbt till oss nya ingångsvärden och så.

Mona Matsson är född och uppvuxen några mil från Visby mitt på Gotland.

– I Väte socken.

Föräldrarna bor kvar i den vitputsade kalkstensgården från 1700-talet med lågt tegeltak och tjocka stenväggar. Hon är först i en syskonskara om fem och familjens enda myndighetsperson. Detta år 2007 går hon själv i ett välsignat tillstånd. Hennes sambo finns i riksdagshuset några stenkast bort, där han håller koll på vem som säger vad och när i talarstolen.

Mona Matssons väg in i myndigheten har gått via universitetet i Uppsala, där hon läste statskunskap. År 2000 fick hon jobbet på Överstyrelsen för civil beredskap. Där arbetade hon med administrationen av de pengar staten avsatt för att höja beredskapen i samhället. Och på den vägen är det.

Terrorattacken mot tvillingtornen i New York skyndade på ett krismedvetande i hela världen och i Sverige fick vi KBM som en ny myndighet.

Den 11 september var lite av en trigger, säger hon.

– Det behövdes en civil beredskap.

Det hade varit på gång länge. Men 11 september blev en katalysator som underströk behovet av att jobba med krisfrågor och det hade viss betydelse för bildandet av KBM 2002.

I dag finns cirka 250 personer på myndigheten. Betydligt fler än vad man var från början.

– Men vi har fått fler uppgifter av regeringen än vad som var sagt.

Samtidigt skärs budgeten för krisberedskapsåtgärder ner. För fem år sedan hade man två miljarder att hantera. I dag gäller det 1,7 miljarder.

– De skär lite varje år. Renodlar verksamheten. Nu räknar jag med att vara kvar under myndighetens livslängd. Sen hoppas jag det finns nya uppgifter för mig i det nya som ska skapas.

Vilken uppgift har KBM i krishanteringssystemet?

– Vi ska samordna och utveckla krisberedskapen i det svenska samhället. Tillsammans med kommuner, landsting, myndigheter, näringslivet och organisationer minskar vi samhällets sårbarhet och förbättrar förmågan att hantera kriser. Vi ska sammanställa hela bilden för regeringen. Krävs det mer pengar? Är lagstiftningen otillräcklig? Kunskapen?

Mer pengar är inte alltid lösningen, förklarar Mona Matsson.

Av KBM och Räddningsverket tror hon att man kan göra en ny och bra myndighet.

– Men det tar alltid ett par år innan en myndighet "sätter sig".

” Vi ska samordna och utveckla krisberedskapen i det svenska samhället. Tillsammans med kommuner, landsting, myndigheter, näringslivet och organisationer minskar vi samhällets sårbarhet och förbättrar förmågan att hantera kriser.

Sju år i statens tjänst. Något som förvånat dig?

– Det skulle väl vara det att man alltid tror att saker är på ett visst sätt. Men så visar det sig vara annat. Mycket sköts informellt. Beslut kanske inte alltid fattas där man tror att de fattas och så ...

Nu har hon varit chef på utredningssektionen i snart tre år. Jobbat med risk- och sårbarhetsanalyser.

Just nu tittar hennes utredare på behovet av expertstöd inom vad som är CBRN-området (kemisk-biologisk-radiologisk-nukleär analys).

– Vilket behov finns det av bättre beredskap? Hur fungerar Sveriges beredskap mot djursmitta till exempel? Tanken är att vi ska gå in hos an-

” En kris påverkas av hur den uppfattas och framställs i medierna. Medierna är också till stor hjälp i kriser. Under Gudrunstormen spelade till exempel lokalradion stor roll i myndigheternas arbete med att få ut information till allmänheten.

svarig myndighet och ge svar på frågan: har de tillräcklig förmåga? Är resurserna de rätta eller finns det brister? Saker kanske faller mellan stolarna. Vi håller också på att bygga upp Rakelsystemet, säger hon.

– Det är ett radiokommunikationssystem för i första hand blåljusmyndigheterna, men även för andra som berörs av krishantering, så att de kan prata med varandra, så att ledningen blir effektiv. Systemet är klart i Skåne och Blekinge och ska

vara färdigt i hela landet någon gång 2011–2012. Det är som att bygga ett nytt telefonsystem. Det gör man inte på en eftermiddag precis.

– Vi får pengar från regeringen för att bygga upp systemet. Men tanken är att det ska avgiftsfinansieras. Användarna ska betala själva. Det är svårt att få folk att betala för något som inte finns. Under uppbyggnaden får vi pengar från regeringen.

Finland har ett system som standard som liknar Rakelsystemet, berättar hon.

Mona Matsson bor i Årsta söder om Stockholm. Hon läser DN, lyssnar på P1 och slötittar möjligen på underhållningen i tv. Men mest blir det nyheter och dokumentärer. Gratistidningarna, som man försöker pracka på henne vid t-banestationen, ser hon mest som störningsmoment i vardagen.

Hur ser du på mediernas roll i en krissituation i samhället?

– De spelar naturligtvis en avgörande roll. En kris påverkas av hur den uppfattas och framställs i medierna. Medierna är också till stor hjälp i kriser. Under Gudrunstormen spelade till exempel lokalradion stor roll i myndigheternas arbete med att få ut information till allmänheten.

Var stormen den största kris du arbetat med på KBM?

– Nej. Det största är tsunamin. Jag var ledig i början, som de flesta. Jag hörde

på nyheterna. Men mina kolleger satt och jobbade här. Vi ska förse regeringen med lägesbeskrivningar. Vad finns det för behov? säger hon.

– Jag kom tillbaka strax före katastrof nummer två, som var Gudrun. Då satt jag i lägescentralen. Eftersom stormen kom efter tsunamin upplevdes det inte som en lika stor kris. Den var inte lika omstörtande. Problemet med Gudrun var att det tog så lång tid att få igång elen. Och inte kunde man kommunicera med varandra heller. Det var ett stort problem att brottas med. Själv jobbade jag med lägesbeskrivningarna. Man samlar in material, har kontakt med länsstyrelserna som i sin tur pratade med kommunerna. Nu är det kritiskt här. Så sammanställer man och avstämmer med regeringen.

Hur ser KBM på samverkan mellan näringslivet och staten?

– Genom samverkan fördelas risker, information, ansvar och kostnader. Vi förmedlar viktiga kontakter och erfarenheter. Ibland agerar vi "motor". Ansvar för samhällets säkerhet ligger på de offentliga institutionerna. Företag kan inte ta över detta ansvar. Däremot ägs och drivs en allt större del av verksamheten av företag. Därför kan de komplettera och förstärka vissa strukturer och åtgärder för att minska sårbarheten. Ett fungerande samhälle är ett gemensamt ansvar. Genom samverkan uppnås i många fall bättre resultat och ökad säkerhet för mindre pengar.

Vilken typ av hjälp kan företag förvänta sig när det gäller risk- och sårbarhetsstudier och beredskapsinvesteringar?

– Det finns inga särskilda medel till detta. Men en samverkansansvarig myndighet kan initiera projekt tillsammans med privata aktörer på temat krisberedskap och få ekonomiska medel för detta från KBM. Det vi kan göra för företagen är att erbjuda metodstöd. Hur jobbar man med kontinuitetsplanering? Hur hanterar man en kris?

– Sjänt här ställs ju på sin spets i ett företag där ekonomiska incitament styr. Sydkraft hamnade till exempel i en ond spiral med dålig publicitet. Man kan profilera sig som företag genom att försöka få in tanken att "vi levererar även om det blir kris". Konsumenten behöver inte vara orolig. Det gäller att hitta den typen av kommunikationskanaler. Men det är inte jättelätt precis. KBM är mycket kopplat till övningar och samverkan, säger hon.

– Man ritar upp ett scenario. Hur hanteras de här situationerna? Det är mycket övningar och metodik. Stor övning ska det vara en gång per år. Nästa år ska vi öva störning i det finansiella systemet. Då gäller det Finansinspektionen, och några av de större bankerna och försäkringsbolagen.

Är KBM en hjälpande myndighet?

– Ja, när vi började visste få att det fanns en myndighet som engagerar sig. Nu har medvetenheten ökat i samhället. Många känner till oss och vet vad vi gör. Det visste man inte för fem år sen. ■

Utan elektricitet blir det tyst i många mobiltelefoner. När stormen stryper strömmen behövs mobilerna för att komma i gång igen. Några operatörer kanske fungerar. Med ett särskilt sim-kort, som länsstyrelsen delar ut till nyckelpersoner, går det att ringa ändå. Bäst vore dock om systemen från början var mer robusta. Generationen som byggde ut de stora kraftledningarna sparade inte på säkerheten.

Mardrömmen är ett längre elavbrott

Under en storm slås oftast elen ut först. – De mobila näten, som är viktiga för att underlätta återställningsarbetet, är också beroende av el och kan därför slås ut lokalt. Ett problem kan vara att den egna operatörens nät inte fungerar ihop med en annan operatörs i det aktuella området. Därför finns nu för tiden speciella sim-kort för de nät som för tillfället fungerar. Korten ska finnas tillgängliga för länsstyrelserna i allvarliga situationer, förklarar Eva Ekenberg vid sektorsmyndigheten Post- och telestyrelsen.

– Idén till de här korten föddes under stormen Gudrun, berättar hon.

◀ Utan el blir det tyst i många mobiltelefoner.

Vi lånar ett av myndighetens chefsrum där en dator visar upp sin baksida för den lilla gruppen av besöksstolar; kablar och sladdar ringlar ner på golvet i ett smärre vattenfall,

Eva Ekenberg
ställföreträdande enhetschef,
Avdelningen för nätsäkerhet,
Post- och telestyrelsen.

attiraljer som utgör kärnan i Post- och telestyrelsens ansvar: de elektroniska kommunikationerna.

Nu kom korten någon dag för sent, tycker Eva Ekenberg. Men nästa gång, när en storm river ner elledningarna och länsstyrelsen trycker på alarmknappen, ska de här speciella sim-korten finnas till hands med endast några timmars varsel överallt i Sverige.

I dag finns korten vid tre SOS alarmcentraler i Sverige. Från norr till söder. Och när signalen kommer från PTS distribueras korten till den länsstyrelse som har begärt det, och som i sin tur ansvarar för att korten nyttjas av dem som har bäst behov av dessa.

– Där du har täckning kan du ringa med din mobiltelefon. Men befinner du dig i ett område där din operatör inte har täckning kan du ändå ringa

” När vi genomför sådana övningar lägger vi svårighetsgraden på stor störning. Modell Gudrun. För alla måste bygga upp sin förmåga under svårast tänkbara förhållanden.

112 under förutsättning att någon annan operatör har täckning där. Om du är utomlands fungerar det också på motsvarande sätt. Du kan ringa genom någon annan operatör i landet. Det kallas roaming. Det förfarandet är reglerat med avtal mellan din operatör och den utländska operatören. Många tycker att den här så kallade roamingfunktionen även ska fungera inom Sverige mellan de operatörerna som

är verksamma i landet. Alltså att du ska kunna ringa med alla tillgängliga operatörer var du än befinner dig i Sverige.

Men det finns ett men.

– Näten är inte dimensionerade för det här i dag. Och då blir frågan, vem bygger ut sitt nät mest?

Frågeställningen har varit uppe i många sammanhang, förklarar Eva Ekenberg. För i förlängningen finns ett litet nystan av bekymmer att lösa. Vem ska bekosta en utbyggnad av näten och hur påverkar en ny situation olika konkurrerande företag? I det uppdrag PTS har som myndighet ingår ju ett samhällsansvar, men även att skapa rättvisa mellan företag och inte gynna någon före en annan.

Att de så kallade krisroaming-korten fungerar vet Eva Ekenberg. Det bevisade en övning som genomfördes under maj månad, som bland annat syftade till att stärka operatörernas krishanteringsförmåga.

– Vi hade ett vädersscenario. Storm och snöoväder. När vi genomför sådana övningar lägger vi svårighetsgraden på stor störning. Modell Gudrun. För alla måste bygga upp sin förmåga under svårast tänkbara förhållanden.

– Länsstyrelsen i Västernorrland ringde till SOS Alarm som i sin tur ringde PTS som då tog beslutet att kortet skulle skickas till länsstyrelsen som sedan ansvarade för att dela ut dessa till ”drabbade” i området. Begäran

Eva Ekenberg arbetar med att öka robustheten i elektronisk kommunikation.

gjordes under förmiddagen och samma dags eftermiddag anlände korten till länsstyrelsen.

Man genomförde testet av korten noggrant både under och en tid efter övningen. Några testpersoner hade tagit med mobilen till sommarstugan och andra platser runtom i länet för att pröva, berättar hon.

Den ensamme vandraren på fjälltoppen, nåddes han också?

– Nej. Man kan inte begära att alla kan förbereda sig för en kris. Ett företag, en kommun och en länsstyrelse kan köpa in ett antal abonnemang, men inte enskilda personer.

Man kan kalla Post- och telestyrelsen en av många avknoppningar som kom till när det gamla Televerket upphörde för 15 år sedan. Den stora uppgiften är att se till att marknaden för elektronisk kommunikation fungerar. En fråga man kan ställa är: om det visar sig att marknaden fungerar, behövs det då någon myndighet?

Eva Ekenberg har ställt sig frågan. Men har inget svar. Hon kom till myndigheten för fem år sedan, efter en lång rad år som konsult i näringslivet, främst inom utvecklingsföretag. Tillsammans med fyra kolleger arbetar hon med olika åtgärder för att bibehålla eller öka robustheten inom sektorn för elektronisk kommunikation.

– Vi arbetar med olika robusthetshöjande åtgärder i de elektroniska kom-

munikationerna utifrån samhällets behov vid stora kriser. Ingen kommersiell operatör lägger in mer säkerhet i sina system än vad lagen och kunderna kräver. För mer säkerhet kostar naturligtvis. Och vissa kunder är villiga att betala för högre säkerhet medan andra nöjer sig med en lägre nivå.

– Om det krisar till sig måste samhället ändå fungera. Där kommer vi in i bilden genom att det behövs vissa förebyggande åtgärder för att minska konsekvenserna vid sådana krisartade händelser. Mediernas beredskaps-råd arbetar på motsvarande sätt med dessa frågeställningar.

Hur ser den svenska säkerheten ut i förhållande till andra länder?

– Staten investerar 200 miljoner kronor per år i robusthet.

Är det för lite eller för mycket?

– När Televerket ombildades 1993 satsades samma summa pengar som i dag på robusthetsåtgärder. PTS övertog Televerkets uppgift med dessa åtgärder och skulle arbeta på motsvarande sätt. Så nivån har inte ändrats. Det pågår dock en process som har lett till att nivån har minskats. I PTS olika remiss-svar framförs vilka konsekvenser en sänkt nivå får.

Men hur ser det ut i andra länder?

– Få länder jobbar på vårt sätt, med en myndighet som har till uppgift att stärka robustheten och som har medel till sitt förfogande. USA har sedan länge ett system i vilket både det offentliga och det privata bidrar till robustheten. Finland har en lite annorlunda kultur, men jobbar åt motsvarande håll. En del andra länder har samma tänk, men det offentliga saknar medel att delfinansiera vissa åtgärder. Då är det svårare att få till den nödvändiga privat-offentliga samverkan.

” Stor oro kan uppstå om personer inte kan få tag i varandra, samtidigt som krisarbetet kan försvåras på grund av det.

Vad är roligast på jobbet?

– När det gäller att ta tag i olika saker. Som konsult jobbade jag en gång utslutande med säkerhet på internet och blev trött på det. Jag tyckte till slut att jag kunde allting. Det kom nyanställda som förde fram samma gamla argument som jag hört många gånger förr. I myndighetsvärlden fick jag börja tänka nytt; på de extrema situationerna och vilket krav dessa ställer på robusthet samtidigt som jag har fått många nya kontakter.

Hur ser ditt stora katastrofscenario ut?

– I vår risk- och sårbarhetsanalys tar vi upp det totala beroendet av el. Ett långvarigt elavbrott skulle kunna bli mycket ansträngande för samhället. Operatörerna måste ju ha tänkt ut ett sätt att få tag i bensin och diesel, reservkraft med mera för att minska konsekvenserna vid långvariga elavbrott.

Vad skulle inträffa med de elektroniska kommunikationerna vid en terroristattack?

– Attackerna i USA, Madrid och London slog mot ett begränsat område. Det får till följd att näten för elektronisk kommunikation blir väldigt belastade. Eftersom så många samtidigt vill komma i kontakt med varandra. Näten i sig blev inte skadade av attacken. Stor oro kan uppstå om personer inte kan få tag i varandra, samtidigt som krisarbetet kan försvåras på grund av det.

Vad ser du som ditt största bekymmer i din arbetsvardag?

– Två saker. Dels hur mycket medel man ska satsa på det här området. Det är naturligtvis upp till politikerna att bestämma. Men vi försöker ändå beskriva vad som händer om man inte satsar lika hårt som hittills. Operatörerna är i många fall privata företag och vi har kommit långt i privat och offentlig samverkan. Men vi måste hitta samarbetsformer som passar alla. Annars kan de privata dra sig ur.

Eva Ekenberg är född och uppvuxen i Nyköping. Hon flyttade till Stockholm samma år som Telestyrelsen bildades (nuvarande PTS), 1992, där hon och hennes man hittade sitt hus i Vendelsö, 20 minuter från storstan.

Idag är de en trebarnsfamilj som drivit eget företag med 20 anställda. Och Eva Ekenberg säger att man som konsult också har roligt, även om pressen att ständigt hitta nya uppdrag hänger över en.

– Men fast anställd personal går inte heller säker i dagens läge.

Viktigaste informationskanalen i framtiden?

– Internet. I alla former. För att få och söka information och nyheter.

En sista fråga: ställs det samma krav på alla operatörer som tillhandahåller elektroniska kommunikationstjänster i dag?

– När det gäller säkerhet finns det angivet i lagen om elektronisk kommunikation att operatörerna ska ha tillräcklig säkerhet. Men vad är tillräcklig god funktion och teknisk säkerhet?

– Operatörerna är så väldigt olika. Små, stora, regionala, en del erbjuder internet, andra inte och så vidare. Sen ska marknaden vara i konkurrens. Om PTS skulle lägga en generell ribba kommer kanske inte alla aktörer att kunna fortsätta bedriva sin verksamhet samtidigt som andra aktörer skulle kunna sänka sin nuvarande nivå. PTS har tagit fram allmänna råd för att beskriva vad som ska beaktas vid bedömningen av den aktuella bestämmelsen i lagen.

Nu finns 480 operatörer anmälda till Post- och telestyrelsen, berättar Eva Ekenberg. Det behövs inget tillstånd från myndigheten för att vara en operatör i dag.

– Att hitta tydliga och entydiga krav på dem kan bli fel. En viktig faktor är att kunderna ställer krav på operatören och säkerheten. ■

Getingmidjan i Stockholm. Genom detta område passerar en stor del av länets befolkning varje morgon och kväll. En attack här är Räddningsverkets Mats Oscarssons fasa. Om något händer måste informationen styras med precision, och det går med hjälp av mobiltelefoner. Personer som är i Gamla stan kan få en uppmaning, folk vid Slussen en annan. Systemet är redan i bruk i Nederländerna.

En attack i rusningen är värsta skräckscenariot

Mats Oscarsson, Räddningsverkets presschef, värnar framför allt om en sak när han sitter i Mediernas beredskapsråd:

– "Viktigt meddelande till allmänheten". Det är den frågan jag bevakar. Jag vill att Teracom och etermedieföretagen verkligen skaffar ett säkert system för reservkraft. Politikerna måste hitta en lösning på kostnadsfrågan, säger han.

Han hoppas också att Sverige inom en inte alltför avlägsen framtid kan varna och informera människor med hjälp av mobiltelefonen. Enligt Mats Oscarsson har Nederländerna löst

Mats Oscarsson
presschef,
Räddningsverket.

det problemet med cell

broadcast, ett utvecklat sms-system. Det behövs som komplement till radio och tv, anser han.

Journalister försöker ibland "runda" presschefen

◀ Maktens centrum mitt i Stockholms trafikknutpunkt.

Mats Oscarsson i Karlstad när de söker svar från Räddningsverket. Möjligen för att de utgår ifrån att myndighetsfolk är medietränade för att dölja sanningen.

Detta gör Mats Oscarsson milt sagt irriterad.

– De kopplar samman såna som jag med forna tiders pr-chefer. Att vi skulle försöka dölja och stänga ute. När vi tvärtom vill ha öppenhet. Både jag och min kollega är före detta journalister. Vi gillar verkligen inte dem som vill stänga ute någonting.

Mats Oscarsson var radio- och tv-journalist fram till 1986. Då ”bytte han sida” och blev informationschef på den nyetablerade myndigheten i Karlstad, Räddningsverket. En tjänst han uppehöll ungefär lika lång tid som

” Meddelanden via sms måste ses över ännu mer. Nuvarande system fungerar inte snabbt nog.

han tidigare varit reporter. I det nya århundradet har han lämnat ifrån sig sitt gamla informationsjobb med ansvar för personal, intern och extern kommunikation och webben, för att i stället enbart slussa journalisterna som ringer till rätt person. Det är en av hans roller som presschef. Och så

tror journalisterna att han är deras motpart.

– De uppfattar sådana som jag som förhindrare av sanningen. Det stör mig enormt. Jag är fortfarande medlem i Journalistförbundet.

I Mediernas beredskapsråd är han, som sagt, ledamot av framför allt en anledning: VMA.

– Systemets ska kunna användas vid olyckor, katastrofer och kriser. Det har varit ett system för blåljusmyndigheterna, men borde utökas som hjälpmedel för myndigheter och organisationer som ska hantera en kris som inträffar. Inte bara när olyckan är akut, utan även under ett långvarigt skede.

Hur menar du?

– Säg att en kommun drabbas av svår översvämning. Det leder till bekymmer med äldreomsorgen, hemtjänsten drabbas, vatten och avlopp och el. Normal verksamhet kan inte längre bedrivas. Här ska det utvidgade VMA fungera, i första hand genom meddelanden i radio och tv, men efterhand också med hjälp av mobiltelefonen.

– Meddelanden via sms måste ses över ännu mer. Nuvarande system fungerar inte snabbt nog.

– Däremot har holländarna ett system, där ett meddelande sprids till alla inom ett visst område. Med ett sådant system kan vi gå ut med ett meddelande till alla som till exempel finns i Gamla stan. Det effektivaste sättet att varna folk är genom mobilen. Detta är framtiden. Problemet är att sms kostar pengar. Någon måste betala.

Mats Oscarsson hoppas att Försvarsdepartementet snabbt ger Räddningsverket ett nytt uppdrag så att ett liknande system kan sättas i drift.

Mats Oscarssons mest nervpirrande upplevelse var kurdernas flykt undan Irakkriget.

Vad är det värsta du varit med om?

– Tsunamin har tagit mest kraft från Räddningsverket. Det var ett kolossalt massmedietryck på oss. Men personligen har en insats vi gjorde i Turkiet gjort störst intryck. Det var efter första kriget i Persiska viken, när Saddam drev kurder på flykt till de turkiska bergen där det etablerades flyktingläger. Vi försåg flyktingarna med vatten, mat och tält. Det var en upplevelse som satte oerhört starka känslomässiga spår i mig.

Den gången var han informationschef och hade till uppgift att dokumentera händelsen.

– Det sas att ett 50-tal människor dog varje dag. Det var 250 000 flyktingar under vidriga förhållanden. Ingen värme, ingen ved, inga latriner. Att då stå där med en kamera i handen ...

Han kom hem och insåg att han inte hade några bilder som dokumentation.

– Jag skulle publicera dem i vår tidning *Sirenen*. Men kameran hade ju hängt på ryggen. Jag hjälpte människor i stället, så gott det gick, och glömde bort det där med kameran.

Vad gjorde du då?

– I lägret var vi alla hjälparbetare. Det mesta saknades ju. De hade flytt till den turkiska gränsen utan förnödenheter. Vatten, mat och andra förnödenheter var vårt ansvar. Sjukvården stod andra för, Läkare utan gränser var där till exempel.

Det var Mats Oscarssons första erfarenhet från en flyktingkatastrof.

” Det viktiga är att utvidga VMA-systemet och låta mobiltelefonen bli det riktigt starka komplementet till radio och tv. För att du ska kunna vara säker på att nå alla människor. Det är oändligt viktigt.

– Jag hade som alla andra människor sett på tv, läst och lyssnat. Men jag var inte beredd på lukten. Det sinnet hade tidigare inte varit inkopplat. Lukten går inte att beskriva. De eldades för att hålla värmen. Allt som växte höggs ner och eldades. Sur ved, trasor, doften var obeskrivlig och den var inte angenäm.

Andra katastrofer har han skött hemifrån; sett till att svenska medier kunnat stå i kontakt med Räddningsverkets utsända.

Tsunamin då, vad gjorde du den gången?

– Den julleligheten bara försvann. Den svenska insatsen blev ju också ifrågasatt. Senfärdigheten, otillräckligheten. Vi blev granskade samtidigt som hjälpinsatsen pågick. En ovanlig mediehantering. Granskningen brukar komma när någonting är färdigt.

Räddningsinsatsen pågick i ett år, berättar han.

Vad är värsta katastrofscenariot ur Räddningsverkets perspektiv?

– Jag vill inte vara med om ett Estonia igen. Sverige kanske blir ett intressant terrorland. Getingmidjan i Stockholm, vid Centralen och Gamla stan, där vill man inte bli attackerad. I rusningstid. Det skulle vara ett riktigt skräckscenario.

Sverige ett terrorland, säger du?

– Du ser vad publiceringen av Muhammed som rondellhund i *Nerikes Allehanda* har lett till. Nu är vi med. Det finns inget avstånd. Du kan inte längre

prata i termer av att vi i Sverige vill så väl... vi kan bara hoppas att vi blir förskonade...

Hur ser kraven på Räddningsverket ut, vilket är ert uppdrag?

– Internationellt ska vi göra insatser och lämna stöd. Nationellt är vårt uppdrag att lämna materiellt bistånd och fungera som expertstöd. Vi har resurser för skogsbrand och oljebekämpning. Efter tsumamin fick vi i uppdrag att stödja personer bosatta i Sverige, som hamnar i katastrofsituationer utomlands. Det uppdraget fick vi 2005. En påtaglig uppgift som utlöstes när Libanon bombades och vi fick undsätta personer som bodde i landet eller var på besök.

Räddningsverket består av cirka 780 tjänster, varav 400 är knutna till utbildningsverksamheten vid verkets fyra skolor, Sandö, Rosersberg, Skövde och Revinge.

– Befattningarna har stor akademisk bredd. Verket består av brandingenjörer, beteendevetare, civilingenjörer, kemiingenjörer, jurister, statsvetare, hela skalan, förklarar Mats Oscarsson.

Är du själv ständigt inställd på "katastrofen runt hörnet"?

– Jag har nog blivit lite irriterande för min omgivning. En bilresa till exempel är ju ett oerhört risktagande. När vi kör och möter varandra är det som att åka i hög fart över en smal bro utan räcken. Det tänker jag på. Och jag tänker på brandvarnare, brandsläckare och – inte minst – cykelhjälm.

Cykelhjälm är för Mats Oscarsson lika självklart som bilbältet.

– Om jag glömt hjälmen dröjer det inte många meter på hojen innan jag känner att någonting saknas.

Hur ser framtidens medium ut?

– Jag lyssnade på en kille från Com Hem. Han berättade att hans barn aldrig talar i mobilen. De använder mobilen till att skicka meddelanden och chatta. Det viktiga är att utvidga VMA-systemet och låta mobiltelefonen bli det riktigt starka komplementet till radio och tv. För att du ska kunna vara säker på att nå alla människor. Det är oändligt viktigt.

Folk ska inte ringa 112 och blockera den linjen för hjärtinfarktpatienter. Folk ska veta vad som hänt via andra kanaler, säger han.

– BBC fick 17 miljoner förfrågningar om briter i samband med 11 september. Medier förväntas alltid känna till. Kommer inte informationen blir det en kris i sig. Utebliven information får det aldrig bli.

Mobilen har inte alltid så bra täckning?

– Alla som skaffar mobil bör samtidigt känna till vilka brister de olika operatörerna har.

Det finns en smärtgräns även för det offentliga, säger han. Något ansvar måste man kunna kräva av den enskilde medborgaren också. ■

svt
sportnytt

Television. Telefon. Internet. Ettor och nollor packade i olika paket. Com Hem levererar dessa paket till hemmen. När krisen kommer är företag som Com Hem viktiga för att få ut information på ett snabbt och säkert sätt. Säkerhet kostar, men minskar också kostnaderna när olyckan är framme.

Ökad säkerhet minskar kostnaderna

Christer Smedberg ritar upp två kurvor. Den ena kurvan handlar om säkerhet och den andra om kostnader. Och där dessa båda linjer möts finns knutpunkten. Om detta handlar hans arbete i huvudsak. Vardagen.

– Säkerhet, till rätt kostnad.

Com Hem är senaste tillskottet i Mediernas beredskapsråd och företagets säkerhetschef Christer Smedberg är yngste medlemmen i rådet. Han är 31 år, men kan säga som när Carl Bildt en gång försvarade sitt ungdomliga ansikte: i den mån det är ett problem så är det av övergående natur.

Com Hem täcker i dag 40 procent av de svenska hushållen. Företagets historia börjar 1983 när dåvarande Televerket startade ett kabel-tv-bolag på prov. Sedan dess har allt skett i en rasande fart och i dag är Com Hem en operatör inom kommunikation och underhållning som täcker in tv, bredband och telefoni.

◀ Telefon, tv, internet. Com Hem levererar och vi konsumerar.

Christer Smedberg är stockholmare. Född och uppvuxen mitt i city, endast några kvarter från de gamla spårvagnshallar där Com Hem finns i på Bir-

Christer Smedberg
säkerhetssamordnare,
Com Hem.

ger Jarlsgatan. Han utbildade sig till tekniker, upptäckte att hans begåvning låg i att upptäcka samband, vilket förde honom in i den ena utbildningen efter den andra om hot och risker som hela tiden förändrar sig. Idag är han en generell säkerhetsexpert i näringslivets säkerhetsdelegation, telesäkerhetsgruppen och Mediernas beredskapsråd.

Christer Smedbergs arbetsdag börjar med att han låser upp ett eget litet rum med kassaskåp och dataskärmar där han, och bara han, kan sitta och se vad som pågår i företagets olika delar.

– Jag går först igenom om det varit några uttryckningar under natten och kollar faxen. Om något hänt måste jag bena ut vad och varför. Vi finns över hela landet, 200 lokaler och anläggningar. Det viktigaste är att gå igenom alla incidenter, bevakningssystem och kamerasystem. Jag gör ingenting åt händelser i driften, utan ringer någon som sedan återkopplar till mig

Han har ett nära samarbete med säkerhetspolis och polis, och brandskydd är en viktig fråga, säger han. I morgon ska det släckas bränder på Birger Jarlsgatan. En övning där han övervakar att folk gör vad de ska.

Vi pratar säkerhet; att ämnet ofta kräver erfarenhet och därför oftast lockar människor som kommit en bit upp i åren.

– Erfarenhet är viktigt, det skapar trygghet, men samtidigt pågår en ständig utveckling och det gäller att hänga med i den tekniska utvecklingen och de möjligheter den ger. Samtidigt krävs stor social kompetens eftersom det är med människor man arbetar och människor som påverkas av de beslut man fattar.

Hur tror du de framtida informationskanalerna ser ut?

– I händelse av kris och katastrof blir sms och mobiltelefoni allt viktigare. Dock kan sms-funktionen hamna i kö, vilket är ett problem. Om man exempelvis skickar ett larm-sms till alla i en shoppinggalleria med uppmaning om att utrymma, är problemet att meddelandet inte når alla samtidigt. Ett kösystem med viss fördröjning uppstår. Men jag tror att man kan lösa det med hjälp av statsmedel, kanske med ett annat system.

– Samtidigt är radion fortfarande viktig. Radion var överlägset som kommunikationsmedium under stormen Gudrun. För de flesta människor hade bilar med batteri i när elen slogs ut. Så man samlades runt bilen. Där är radion överlägsen. I akutfall och larmsituationer i samband med strömavbrott är radion mycket viktig eftersom tv och internet inte fungerar då.

Att Teracom säkrat upp med nödmaster ser han som ett växande medium i sig. Det betyder fler kanaler.

– Inför kriser ska man säkra upp radion och elströmmen via diesel. Det borde finnas en reserv där man prioriterar vem som ska ha tillgång till diesel. Efter Gudrun jagade folk diesel. Ska Com Hem eller Teracom få diesel? Vad är viktigast, internet eller radio? Sjukhusen vill ha jättemycket diesel för att kunna fungera. Men det finns inte i dag.

Han tror även på mer mobiltelefoni.

En säkerhetssamordnare måste hänga med i tekniken och kunna tala med folk.

– Men det måste göras bättre. Ta nyårsafton som exempel. Då vill alla ringa och skicka sms. Jag brukar börja vid elvatiden. Sen får man vänta till tre. Då är systemet helt överbelastat. Man kan inte bygga hela Sverige som en autobahn för mobiltelefoni. Ibland hamnar en bil bakom en annan och jag förstår att det tekniskt är svårt. Men själva täckningen, att man efter så många år fortfarande inte kan täcka upp hela Sverige, det är dåligt.

” I händelse av kris och katastrof blir sms och mobiltelefoni allt viktigare. Dock kan sms-funktionen hamna i kö, vilket är ett problem.

Hur står vi oss beredskapsmässigt i förhållande till andra länder?

– Vi var med Mediernas beredskapsråd och besökte Danmarks televisions och radios nya anläggning. Man har dubbla kanaler med el och kommunikation där allting körs över till ettor och nollor, digitalt. Då har de ett serverutrymme där allt sparas i ett redundant system. Normalt brukar man bygga ett sådant backup-system med någorlunda långt avstånd. Men här har man byggt systemen alldeles intill varandra. Så om det blir översvämning, eller

ett flygplan kraschar, ja, då försvinner allt, då blir det tyst, så tyst. Där har man i Danmark en helt annan inställning. Det förstår vi inte i Sverige. Efter det studiebesöket är jag ganska övertygad om att SR har bättre beredskapskontroll.

Däremot tror han att vi i Sverige har en förlamande attityd i förhållande till den personliga integriteten.

– Det finns ett politiskt tryck om att vi inte ska ha så mycket kamera-system. Att det upplevs som integritetskränkande. Det får man ha respekt för, men jag träffar inte många som är emot exempelvis kameror i tunnelbanan. Personligen tycker jag att det är kanonbra med kameror på offentliga platser eftersom det avskräcker från brott och skulle gärna ha det på betydligt fler ställen.

”

Personligen tycker jag att det är kanonbra med kameror på offentliga platser eftersom det avskräcker från brott och skulle gärna ha det på betydligt fler ställen.

Att det upplevs som integritetskränkande. Det får man ha respekt för, men jag träffar inte många som är emot exempelvis kameror i tunnelbanan. Personligen tycker jag att det är kanonbra med kameror på offentliga platser eftersom det avskräcker från brott och skulle gärna ha det på betydligt fler ställen.

Känner du inte minsta kluvenhet?

– Visst finns det risker med att datalagra och ha kontroll på medborgarna. Men fördelarna är fler än nackdelarna. Systemet måste vara strikt reglerat så att det inte kan missbrukas. Exempelvis ska man inte kunna göra avlyssningar hur som helst. Kravet för att få genomföra en avlyssning är att brottet i fråga ska innebära över två års fängelse och det ska finnas ett domstolsbeslut bakom tillståndet.

Hur ser ditt värsta scenario ut när det gäller katastrofer?

– Terror. Där människor blir skadade. Det tror jag är allra värst. Där människor mister sina nära och kära på grund av andra människors terrorhandlingar. Det är naturligtvis fruktansvärt.

Vad är det som är så bra med Com Hem?

– Det är flera saker, men en viktig sak är vår valfrihet. Vi bygger vår verksamhet på ett unikt valfrihetskoncept och har alltid valfriheten i fokus när vi utvecklar våra produkter och tjänster. Exempelvis är Com Hem den enda aktör på marknaden som ger kunderna möjlighet att komponera egna tv-kanal-paket med tillvalskanaler.

En nyfiken person med stort kontrollbehov, kallar han sig. Som gärna styr och ställer med saker.

– Mitt uppdrag är att skydda personal, liv och affärsverksamhet, men i uppdraget ingår även att så långt det är möjligt reducera kostnader. När säkerhetstänkandet på bolaget ökar så minskar våra kostnader automatiskt. Med ökad säkerhet minskar skadekostnaderna.

Öppna platser är okej att kameraövervaka, tycker Christer Smedberg. ►

Precis så enkel är Christer Smedbergs ekvation. ■

Den gamla tidens medieberedskap var enkel. Det handlade om att lagra och gräva ned sig i bergrum. Idag handlar medieberedskapen om att den inte längre kan föras isolerad utan måste ske i samverkan med andra mediesektorer och medieteknologier och med andra viktiga delar av det civila samhället. Generaldirektör Mats Ekdahl har rotat i arkivet och berättar om medieberedskapens forntid och nutid.

Från lager i bergrum till cybervärld i ”globala byn”

Alltihop är numera sammanflätat och beroendeförhållandena många. Därför är Mediernas beredskapsråd (administrerat av Styrelsen för psykologiskt försvar) idag både det i tid räknat mest varaktiga partnerskapet i beredskapssammanhang stat-näringsliv emellan och ett av de viktigaste samverkansområdena över huvud taget. Massmedierna utgör ju den starkaste psykologiska kraften i det moderna samhället.

Idag finns en helt annan mediestruktur och en uppsjö av nyheter och åsikter jämfört med vid mitten av 1950-talet då den svenska medieberedskapen etablerades. De traditionella medierna har inte längre monopol på informationen.

I vår egen tid växer handdatorn, internetuppkopplingen, e-postlådan, tidningen, televisionen, radion, kameran, telefonen, bildbanken, almanackan, det sociala nätverket, klockan och mp3-spelaren ihop till nya kommunikationsapparater varav vissa kan rymmas i en mobiltelefon. Satelliter, mobiltelefonnät och infrarött ljus befriar oss från ledningar och fasta uppkopplingar. Tiotusentals radio- och tv-kanaler och ett nästan obegränsat utbud på internet gör oss till invånare i den ”globala byn”.

DEN MODERNA MÄNNISKAN har blivit mer och mer beroende av mycket komplexa system för produktion och överföring av massmedieinnehåll – system som hon har begränsad kunskap om och relativt liten kontroll över. Och när det gäller mediesystemen i vid mening (ägarskap, produktion, distribution) tenderar dessa att bli alltmer ”ogenomskinliga” för allt fler.

Public service-företagen SR, SVT och UR (”radio och television i allmänhetens tjänst”) har särskilt viktiga roller. I de så kallade sändningstillstånden för programföretagen finns därför särskilda krav på säkerhet i pro-

Informationssamhället dränker oss alla med sina budskap.

duktion och distribution. Men också de "gamla" medierna gör sitt bästa för att hänga med i konkurrensen. Snabbare än någonsin sveper förändringarna in över tidningsproduktionen, gränserna mellan traditionella arbetsområden rivs. Den gamla uppdelningen mellan press, radio och tv förlorar delvis sin betydelse. Det gamla medielandskapet är förändrat i grunden. Men det handlar inte bara om teknologin – utan också internationalisering och förändrade ekonomiska drivkrafter har bidragit till de nya medieformerna och de förändrade villkoren för de gamla medierna.

Med den snabba tekniska utvecklingen där viktiga tekniska system och infrastrukturer flyter ut till komplexa globala nätverk ställs naturligtvis också vår tids medieberedskap inför nya och svåra prövningar. 2000-talets mediesystem är integrerade i samhällets övriga infrastruktur.

Var finns då hoten mot de moderna medierna? Svaret är: Överallt.

Medierna är för det första beroende av en fungerande elkraftförsörjning.

anasonic Center

Den digitala världens verktygsaffär.

Liksom flera andra strukturer är detta ingen rent nationell angelägenhet, vi både exporterar och importerar stora mängder el. För det andra är det datorer som styr leveransen och användningen av el. Även ett datorfel kan göra stora områden strömlösa. Datorerna styr också telefonin vilket i sin tur kan innebära att larmmöjligheter slås ut vid datorfel. Infrastrukturen för data- och telekommunikation sammanfaller och är liksom kraftnäten internationella.

TILL DETTA KAN VI LÄGGA en annan sorts hot. Vilka möjligheter ger dagens informationsteknik den som vill påverka eller manipulera sin omgivning? Vem, vilka eller vad som ligger bakom hoten kan variera från enskilda individer till hela stater eller grupperingar inom dessa; avsikten är att på ett eller annat sätt skaffa sig egna fördelar. Här utkristalliserar sig några begrepp som hör hemma på området "kampen om tanken". Påverkan och försök till påverkan är två sådana ingredienser. De verksamheter såväl i

fred som i krig som vi i dag övergripande kallar informationsoperationer – diverse "mjuka" insatser, bland annat psykologisk krigföring, avsiktlig vilseledning, perception management och något som lite oegentligt kallas desinformation; men också "hårda" attacker där man försöker skaffa sig kontroll över informationssystem – har alla som mål att påverka mottagarens/målets registrering av omvärlden i en för aktören/avsändaren gynnsam riktning. Det moderna mediasamhället är den perfekta terrängen för "informationspsykologiska bakhåll". Ett flertal terroristorganisationer har anpassat sig till det moderna informationssamhället.

MÄNNISKORS RÄTT TILL INFORMATION är tillsammans med yttrandefriheten grundlagsfäst i vårt land och gäller oberoende av situationen. För att ett samhälle ska fungera måste det också finnas ett visst mått av förtroende människor emellan och för samhället i vid mening. Massmedierna är emellertid inte bara en "normal", daglig fatabur för vår omvärldsbevakning och kompassnål för vår orientering, för det fria ordet, för opinionsbildning. De ingår även i samhällets varnings-, larm- och informationssystem. Också i denna funktion framträder medierna tydligt som en av det demokratiska samhällets grundbultar.

Den angelägna uppgiften för medieberedskapen är följaktligen att på olika sätt, med robusthöjande åtgärder, förebygga och minska sårbarheten i viktiga mediers produktion och distribution genom att skapa en sådan säkerhets- och krishanteringsförmåga att samhällets krav på information säkras och kan fungera i alla situationer och inte minst vid samhällsstörningar.

Mediernas beredskapsråd är den centrala delen i SPF:s arbete med frågor som rör medieberedskap. Rådets verksamhet syftar till att för den offentliga såväl som för den privata mediesektorn skapa en så långt som möjligt gemensam syn på behov av säkerhet, beredskap, krishanteringsförmåga och samverkan inom medieområdet. I Mediernas beredskapsråd sitter representanter för Radiobranschen (den privata radiobranschens organisation), Sveriges Radio, Sveriges Television, Teracom, Tidningarnas Telegrambyrå, Com Hem, Tidningsutgivarna, TV4, Post- och telestyrelsen, Krisberedskapsmyndigheten och Räddningsverket.

DE UPPARBETADE KONTAKTER och förtroenden som i dag finns i Mediernas beredskapsråd är av avgörande betydelse vid kriser av olika slag. Förutsättningen för att arbetet i Mediernas beredskapsråd ska fungera väl är att det bygger på kunskap, respekt och förståelse för varandras roller och verksamheter. Nyckelordet är dialog. SPF:s roll i sammanhanget är att fungera som kunskapsförmedlare och samtalspartner till medieföretagen och andra aktörer som till exempel berörda myndigheter och departement. SPF har ansvaret att sammankalla Mediernas beredskapsråd, planlägga mötenas innehåll och fungera som rådets kansli. ■

Hur får man en journalist att vara tyst?

– Jo, tänk dig att det kommer fram ett par riktigt hotfulla killar. De kanske pekar på din sons cykel och säger: "lille Kalle måste vara rädd om sig när han cyklar till skolan om morgnarna ...". Det räcker för att tysta vilken journalist och förälder som helst.

Reportrar kan få den typen av antydningar, berättar Hans Månson, som har författat en rapport om hot mot journalister på uppdrag av Styrelsen för psykologiskt försvar.

Hot skrämmer journalister att undvika vissa ämnen

Hans Månson har varit journalistisk arbetsledare under 30 år och är en bidragande orsak till att den så kallade grävande journalistiken fick fäste i Sverige. Det var i mitten av 1980-talet. Nu har han gjort en rapport åt Styrelsen för psykologiskt försvar, som handlar om hur hotbilden ser ut mot svenska medier och dess yrkesutövare.

Det är bitvis oroande läsning. Den grävande journalistiken, där arbetsgrupper inom företrädesvis större mediehus försökt lägga upp på bordet vad någon eller några velat ha under bordet, tycks vara på tillbakagång.

– De stora dagstidningarna i Stockholm har vad jag vet inte längre grävgrupper i gång. Enstaka grävande reportrar finns. Men jag är inte säker på att de arbetar metodiskt i grupp med att blottlägga brottsliga organisationers ekonomiska förhållanden, som hör till det farligaste man kan syssla med inom journalistiken i dag, säger Hans Månson.

På landsortstidningarna grävs det mer och bättre, säger han. Två tv-program i genren finns; det ena heter *Uppdrag granskning* och görs av SVT i Göteborg. Det andra är *Kalla fakta* i TV4, ett program som "Måns" var ansvarig utgivare för från starten 1990.

– Två. Och that's it, säger han och låter axlarna sjunka.

Vi sitter i hans bil i Malmö, hemstad sedan snart tio år tillbaka. Bilen utgör en utmärkt liten ostkupa när man för samtal om sådant man inte erkänner att man talar om.

Hans Månson

mediekonsult, en av många experter som jobbar med SPF:s medieberedskapsstudier.

▶ Ett par skott i en ruta räcker ibland som varning.

Kott 1

skott 2

För så är det med journalister och en viss typ av grävjobb i dag. Det finns saker som är alltför farligt att syssla med. Särskilt för den som har familj och barn. Så var det inte förr. I diset skymtar vi bron till kontinenten och den farliga okända värld som tar sig över gränsen utan att behöva deklarerera några avsikter.

Varför är det så få journalister som i dag vågar gå i närkamp med den kriminella brottsligheten?

– Det är i dag lätt att få någon skrämmd, misshandlad eller skjuten. Du har människor som kommer från krigszoner där deras egna spärrar mot att skjuta ihjäl en annan människa sedan länge är borta. Du kan beställa ett mord och det blir praktiskt taget omöjligt för polisen att hitta någon koppling mellan offer och förövare. Att man i det läget, som journalist och kanske förälder, väljer att ägna sig åt mindre farliga ämnen har jag all förståelse och respekt för.

Det finns reportrar i Månsons kartläggning som erkänner att så är fallet.

– Även rutinerade reportrar, som jag uppfattar som modiga, medger att de inte vill gräva i den organiserade brottslighetens ekonomier. En redaktör konstaterade att flera medarbetare slutat när de skaffat barn, även om de inte direkt hänvisade till barnen som orsak.

Hans Månson har inte velat pressa någon i sin undersökning, säger han.

– Några i branschen säger att de kommer att neka till att vi talats vid. Många ville avstå helt. En redaktör i Karlskrona står med sitt namn, men resten är anonyma. Min förhoppning är att någon börjar göra något åt saken. Det viktiga är att få myndigheter och arbetsgivare att ta det här på allvar.

Han berättar att han sprang ihop med två killar från Säpo under en konferens som anordnades av Tidningsutgivareföreningens Medieutbildarna, och som handlade om personskydd.

– Jag skulle till exempel vilja veta hur många journalister som har sekretessmarkering, fingerade personuppgifter eller efter flytt har fått tillstånd av Skatteverket att vara folkbokförd på den gamla adressen, så kallad kvarskrivning. Men dels finns ingen sådan sammanställning, dels är de enskilda uppgifterna belagda med sekretess. Jag vet att det finns problem. Men jag vet inte hur stort det är. Så låt oss ta reda på det. Sen insåg jag att de här Säpokillarna bara hade att gå hem och beställa fram uppgifter som ger en indikation på hur stort det här problemet är. De kan ju beställa körningar på hur många personer som har kvarskrivning. Jag hoppas att de gick hem och gjorde det.

– När det gäller nazism kommer det alltid att finnas journalister som av ideologiska skäl tycker att nazister ska bekämpas. Där är ideologin drivkraften. Men det finns ingen ideologi i att bekämpa ekonomisk brottslighet, eller när det handlar om droger och narkotika. Därmed saknas en viktig drivkraft för den grävande journalisten.

Hans Månson är verksam i en landsända som lever mycket med organiserad brottslighet i form av exempelvis motorcykelgång. Han har läst om

Hans Månson var med och drog i gång den grävande journalistiken i Sverige.

hur ett av gängen, Bandidos, faktiskt PO-anmäler *Göteborgs-Posten* och då blir man nästan lite rörd, säger han.

Så långt har etableringen gått. Bandiderna vet att de är med i ett samhällsspel, där styrkebalansen inte hotas på allvar om inte journalisterna börjar granska och kartlägga hjärtat av varje verksamhet: ekonomin.

– De artiklar och böcker som skrivs går inte in på de här organisationernas ekonomi. Ingen skriver om det. Och varför? Jo, här är risken uppenbar för värre saker än hot. Jag har den största förståelse för att folk drar sig för att gå in i detta. Det gäller inte bara journalister. Polis och åklagare drar sig också för det. Det kostar så lite att få någon skjuten.

Har du själv utsatts för något hot?

– Nej, anmärkningsvärt lite och inget jag uppfattat som särskilt allvarligt. För några år sedan gjorde de stora dagstidningarna i Stockholm en manifestation för demokratin och man tog upp det här med hot. Men veckan innan

” De artiklar och böcker som skrivs går inte in på de här organisationernas ekonomi. Ingen skriver om det. Och varför? Jo, här är risken uppenbar för värre saker än hot.

hade vi den artikelserie här på Sydsvenskan som jag är mest stolt över att ha varit inblandad i. Vi publicerade artiklar om skånska nazister.

Men det var som att skriva i vatten, menar han.

– Det hördes inte nationellt, för det hördes inte i Stockholm. Senare ringde faktiskt en hedervärd redaktör från Stockholm och bad om ursäkt.

” För att flera redaktioner, var för sig eller tillsammans, ska gräva i denna byk tror jag att det måste hända något riktigt allvarligt.

Chefredaktör Månson och den politiske chefredaktören Per T Ohlson motiverade tillsammans på förstasidan varför artiklarna publicerades. Till skillnad från Stockholmstidningarna framträdde samtliga tre reportrar med namn under artikelserien.

– Det var vårt sätt att försöka sprida riskerna. Det är alltid svårare att utsätta flera personer på en redaktion för attentat, än om en ensam hade stått för artiklarna.

– I rapporten skriver jag att det finns en arbetsgivare med riktigt bra rykte. Det är Bonniers. De sa direkt: ”Vi skyddar våra reportrar. Detta är ingen ekonomisk fråga. Ni vidtar de åtgärder ni anser ska göras”.

Hans Månson, som då bodde i lägenhet med en dörr man enkelt kunde sparka in, fick en sprängsäker av stål.

– Alla fick det stöd de behövde. Vi fick lite brev, några telefonsamtal. Någon av oss hade barn. Men själv var jag glad över att inga ha den gången. Alla fasar för det här. Jag pratade med en polis i ett annat sammanhang som berättade att hans barn kunde få gå till dagis med en sorts färg på overallen och sedan byta till en annan sorts färg när de var ute och lekte. Allt för att lura bort eventuella attentatsmän. Detta är ju fullständigt omänskligt.

Men det värsta exemplet, säger han, är en reporter som varit utsatt för en psykiskt sjuk person. Han visste aldrig om den här personen var inlåst på psykiatrisk klinik eller inte. Det är en brist i lagstiftningen att man inte kan få reda på när de här personerna har frigång.

Hur länge ska vi ha det så här; med rädda journalister som inte ens vill erkänna att de är rädda?

– För att flera redaktioner, var för sig eller tillsammans, ska gräva i denna byk tror jag att det måste hända något riktigt allvarligt. Någon individ på någon av Stockholmsredaktionerna måste drabbas hårt först... vi ska inte hoppas att det ska gå så långt som till dödsfall, men det behövs något allvarligt. Då först kan jag tänka mig att det händer någonting.

Han menar att de här organisationerna bara tillåts växa och växa.

– Satt jag själv på en redaktion tror jag inte att jag heller skulle ta något initiativ till att börja samarbeta över redaktionsgränserna. Det behövs ett utlösande initiativ. Göteborgs stad anlätade ett vaktbolag som drevs av Hells Angels... Kommunen är så okunnig om vad som pågår. Alltihop till gagn för maffialiknande organisationer som bara blir starkare och starkare.

Hans Månson var med och startade föreningen Grävande journalister i slutet av 1980-talet.

– Jag ville bli en bättre och mer strukturerad arbetsledare. Därför for jag till USA i mitten av 1980-talet, där de var långt före oss i konsten att gräva fram en story. Jag blev helt enkelt gripen av att försöka organisera. Ingen som jag känner har valt det här yrket för att han eller hon tyckte det var roligt att skriva. Många andra skäl har jag hört. I mig finns en jurist som vill ha rättvisa.

Och det skulle vara noll fel i grävjobbet.

– Detta var själva utgångspunkten för ett bra gräv. Visste vi inte till 100 procent att en faktauppgift var riktig så tog vi bort den.

Hur ser ditt värsta scenario ut när det gäller framtiden och medierna?

– Det journalistiskt värsta som kan hända är att förtygligandet får fortsätta. Att det blir fler och fler redaktioner, med mindre och mindre pengar och alltihop styrt av ekonomer. Mina förebilder är från USA. De brann för jobbet! Det viktiga var inte att tjäna så mycket pengar som möjligt. Utan det viktiga var journalistiken.

Hans Månson ser en stor fara i att "medier blir divisioner i stora bolag".

– Det måste finnas besjälade journalister som tar det demokratiska ansvaret – som motvikt till pengarna. I dagens styrelser sitter väldigt få journalister. Men desto fler ekonomer. Som chefredaktör kan man sitta och argumentera för sin sak. Men man blir bara en part i målet.

Fråga dagens chefredaktörer hur mycket av sin tid de lagt på innehållet i tidningen. De kommer att berätta att merparten av tiden gått åt till att lägga nya plattformar, synergieffekter, marknadsföring, bantade budgetar, allt sådant tar säkert hälften av deras arbetstid.

Vilket innebär att redaktionschefer och nyhetschefer blir de som operativt har ansvaret för vad som hamnar i tidningen.

Hans Månson är mer oroad över bristen på etik i en bransch som på många plan bytt fot under hans trettioåriga period i arbetsledande ställning.

– Gränsen har blivit diffus mellan journalistik och pr-verksamhet. Rågängen som fanns i min generation luckras upp mer och mer. Det är ett bekymmer. Det känns som om det journalistiska blir mindre och mindre viktigt. Några få tidningar försöker, men mycket av det jag läser handlar mer om underhållning än om upplysning.

Detta ser han som ett större framtidshot än mycket annat.

– Medierna ska inte få någon att avgå. Det finns inget egenvärde i det. Visst finns det bra drev, men det är aldrig vår sak att avsätta någon. Möjligen din egen chefredaktör. Vår sak är att bevaka, uppdaga, sätta samman, visa på misshälligheter, korruption. Sen får andra ta hand om det andra. Vi ska beskriva och förklara.

Problem uppstår när vi sysslar mer med omslag och rosetter i stället för att ge oss in i vad själva paketet ska innehålla. ■

Det fanns en tid, för inte så länge sedan, när redaktionerna var öppna för allmänheten. Det ansågs vara ett värde i det. Ett pris var dock att även tjuvarna hade tillgång till huset. När datorerna kom ökade stöldrisken och säkerheten ökade. Få talade dock om hot mot journalister. I dag lever en del journalister med skyddad identitet.

Journalisternas vardag mer hotfull än glamorös

Har hoten mot journalister gått så långt att det öppna samhället hotas? Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) gav den erfarne journalisten Hans Månson (se tidigare kapitel) uppdraget att studera ämnet. Hur hotas journalister, vilka hotar, hur omfattande är hoten, är några av de frågor som Hans Månson studerat.

Leder hoten till att nyhetsförmedlingen påverkas?

Svaret är ja. Det finns en självcensur på redaktionerna. Journalisterna vet att det kan leda till obehag att rota i vissa saker och då låter de bli.

Farligast är att granska den organiserade brottligheten som ofta har en internationell koppling. Att beskriva de kriminella som farliga möts snarare med uppskattning.

Det en journalist ska akta sig för att skriva om ekonomiska förhållanden, hur svarta pengar blir vita och så vidare. Eller att starta egna utredningar och tipsa polisen. Den som gör det kan få ett telefonsamtal från någon som sitter inne och som säger något allmänt om att man ska vara rädd om sina barn.

Hoten är ofta så sofistikerade att de knappast håller om de prövas i domstol. Men de upplevs som verkliga. De värsta hoten, säger en del journalister, är de hot man inte känner till.

Hoten kan också vara mycket påtagliga. En journalist, som slagits med

"Tänk på att det händer olyckor, du har väl inte glömt sätta på vinterdäcken?"

nazister, fick sitt hem vandaliserat medan familjen flydde upp på övervåningen.

Nazister, höger- och vänsterextremister uppfattas inte som det största hotet. De våldsammaste typerna har lämnat dessa rörelser och sökt sig till kriminella kretsar och fotbollshuliganer, där de upplever att deras våldsamhet får mer uppskattning.

Fotbollshuliganer är ett särskilt kapitel. Det har inte gjorts någon grundlig kartläggning av fenomenet. Vilka slåss på gatorna? Vilka drar i trådarna bakom kulisserna? Journalister säger i studien att det inte vore särskilt svårt att kartlägga detta. Att redaktionerna har avstått torde bero på att de inte vill ha obehag.

Hur ska då journalister skydda sig? Anonymitet är inte rätt väg. Bättre då att sprida riskerna och jobba i lag. De modigaste journalisterna har efter publiceringen uppsökt dem som möjligen skulle kunna hota. De har då mötts med respekt.

En del redaktioner får hjälp av säkerhetsföretag. Det kan gälla skydd som larm, men också tips om hur man ska uppträda.

Journalister utan fast anställning, frilansarna, är utan skydd.

Utredaren Hans Månson konstaterar att journalistutbildningen inte lär journalisterna att det kan vara farligt att värna om det fria ordet. ■

Medieberedskap har en lång tradition i Sverige. Något motsvarande begrepp är svårt att hitta i andra länder. För att få en samlad bild av hur frågor som är kopplade till området medieberedskap hanteras i USA och Europa har företaget 4C Strategies fått uppdraget att göra en internationell kartläggning.

Översvämning eldprov för brittisk medieberedskap

Studien *Medieberedskap – utifrån ett internationellt perspektiv* är en kartläggning av området medieberedskap på internationell nivå. Företaget 4C Strategies har varit i kontakt med cirka 70 organisationer i 30 länder. Förutom i Storbritannien och USA finns något som motsvarar SPF:s arbete i Finland, Norge och Nederländerna. Studien beskriver vilka arbetsmetoder, organisationsformer, lösningar och utmaningar de olika länderna har inom området.

Sverige har internationellt sett en lång tradition av samarbete mellan myndigheter och medier – det som med andra ord kallas privat-offentlig samverkan. SPF:s kartläggning av medieberedskap i Europa och USA visar att begreppet delvis är tämligen okänt i många länder, trots att en del länder är engagerade på området. Delvis kan det bero på att länderna lägger olika betydelse i begreppet medieberedskap – allt från medieberedskap till kriskommunikation. I Storbritannien och USA ökade intresset för det vi i Sverige kallar medieberedskap efter attentaten den 11 september 2001. Medan Sverige och Finland lämnat kopplingen till krig och i stället inriktat medieberedskapen på svåra påfrestningar i samhället, har de anglosaxiska länderna inriktat sin beredskap på terroristhotet. I båda länderna är det våldsamma vädersituationer som ställt beredskapsfrågorna på sin spets.

Hela samhällen blev isolerade under sommarens översvämningar i Storbritannien.

I USA belastades radiostationerna hårt när orkanen Katrina svepte in över New Orleans. 37 av 41 radiostationer slogs ut. Radioavbrottet varade i fyra dygn. Detta när människor som bäst behövde information och myndigheterna behövde kanaler för att nå ut till en befolkning på flykt. I Storbritannien finns det goda exemplet på en fungerande krisberedskap i samband med översvämningarna i Cornwall sommaren 2007.

Samtliga länder i studien hanterar frågor som rör medieberedskap genom olika former av privat-offentlig samverkan, även om formerna skiljer sig något åt. Exempelvis bedriver Sverige och Finland dialog med medieföretagen rörande hur de bäst kan rusta sig för att kontinuerligt kunna producera och distribuera nyheter och samhällsinformation. I Storbritannien och USA handlar det privat-offentliga samarbetet lika mycket om detta som om att skapa ömsesidig förståelse mellan medieföretagen och myndigheterna och diskussioner om mediernas innehåll.

Att EU har börjat diskutera beredskapsfrågor kan få framtida konsekvenser för medlemsländernas beredskapsarbete i allmänhet och arbetet med medieberedskap i synnerhet. Beredskapsdiskussionerna som förs inom EU är en viktig fråga som SPF löpande kommer att följa utvecklingen av. ■

Den 7 augusti 2007 hände det som inte fick hända. Det blev svart i rutan och tyst i radions P 4-kanal i södra och västra Sverige. Saken fick stor uppmärksamhet i och med att Allsång på Skansen stod på programmet. Efter två timmar återupptogs sändningarna. Orsaken till avbrottet var att några personer hade lyft på ett gatubrunnslock på Hisingen och klippt av en kabel i den felaktiga tron att den innehöll koppar. Kabeln innehöll tv-sändningen. Dessvärre låg reservkabeln på samma ställe.

Koppartjuv drog ur sladd – tystade allsången i tv

Många, inte minst Krisberedskapsmyndigheten, uttryckte viss förvåning över att det var så enkelt att stoppa tv och radio. Man pekade på att det kunde ha varit ett krisläge och inte sommarstiltje. Och om enkla kabeltjuvar kan göra detta, vad kan då inte sabotörer åstadkomma? Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har sedan 2005 haft ett uppdrag från Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) att följa digitaliseringen av tv-mediet utifrån ett beredskapsperspektiv.

Georg Fischer
FOI-analytiker
som haft många
uppdrag för SPF.

I fokus står Sveriges övergång till marksänd digital-tv. Men även andra näraliggande frågor studeras, såsom utvecklingen inom webb- och mobil-tv. Digitaliseringen av tv-mediet innebär överlag både nya möjligheter och nya sårbarheter. Händelsen i Göteborg föranledde SPF att utöka sitt uppdrag till FOI och Georg Fischer att granska hur det digitala marknätet har fungerat under en längre period. Det allvarliga avbrottet i Göteborg var inte den första incidenten under övergången från analoga till digitala sändningar.

– Vi är inte ute efter syndabocker utan vill lära av erfarenheterna, säger Georg Fischer.

Ansatsen i FOI:s arbete liknar det som brukar åter-

Ett gatlock lyfts upp, en kabel klipps av. En koppartjuv har slagit till.

finnas i haveriutredningar. För att fånga in en så stor del av möjliga orsaksamband och påverkande faktorer studerar FOI samspelet mellan människa, teknik och organisation. I studien kommer FOI att analysera om antalet störningar har varierat över tiden, om det finns ett geografiskt mönster och om det är viss teknik som är särskilt utsatt. Är det tekniska processer som fallerat? Finns det brister i samspelet mellan SVT, SR, Teracoms egna system och underleverantörer?

Eventuella förändringar i avbrottsfrekvenser och avbrottens längd kan ha flera förklaringar utöver de som ny teknik kan ha bidragit till. De inblandade aktörerna kan ha förändrat sitt sätt och sin förmåga att hantera störningar. Det handlar om beredskap för att rätt bedöma situationen, att ha rätt resurser och att göra rätt saker snabbt. Har det under övergången till digital teknik skett någon ändring av säkerhetstänkandet?

Den uppmärksamhet som avbrotten i de digitala sändningarna har fått har också aktualiserat frågor om den nya teknikens säkerhet och tillförlitlighet, inte minst i förhållande till den traditionella analoga tekniken. Georg Fischer hoppas att man med utredningen ska kunna bidra till att klarlägga om det finns någon skillnad mellan de olika systemen. De olika teknikerna har sina starka och svaga sidor, men den analoga tekniken har haft längre tid att utvecklas och mogna. ■

Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) har en lång tradition med angelägna mediastudier bakom sig – och framför sig. Här ett axplock med de mest aktuella.

Gudrun, Per och andra viktiga SPF-studier

Medieföretagens erfarenheter av stormarna Gudrun och Per. Stormarna Gudrun och Per tog inte knäcken på medierna. De flesta fick sina tidningar och kunde lyssna på radio och se på tv. Däremot var det svårt för journalisterna att jobba då telefonerna sällan fungerade. Det är sammanfattningen av en rapport, som författats av analysföretaget Combitech. Journalisterna anpassade sig genom att ta sig in till tätorter där man kunde använda telefonen. I dagens digitala värld skickas både text och bilder genom telefon. Studiens resultat pekar bland annat på vikten av redundans när det gäller telefoni. Ett praktiskt sätt är att skaffa sig tillgång till fler operatörer genom till exempel utlandskort – telefonen roamar och söker upp det nät som för tillfället är tillgängligt.

TV via kabel – en studie utifrån ett krisberedskapsperspektiv. Hälften av Sveriges fyra miljoner hushåll får sina tv-program via kabel-tv-nät. Post- och telestyrelsen (PTS) och SPF studerar hur kabel-tv-branschen ser på och arbetar med frågor som rör hot, risker och sårbarheter. I dag distribueras tv, i viss utsträckning, tillsammans med telefoni- och internetjänster. 2000-talets mediesystem är nu en integrerad del i samhällets övriga infrastruktur.

Det finns i dag cirka 70 kabel-tv-företag i Sverige. Studien, som är gjord av TietoEnator på uppdrag av och i nära samverkan med PTS och SPF, pekar på att företagen har en förståelse för behovet av att nyheter och samhällsinformation når hela vägen fram till hushållen under extraordinära händelser. Men även om förståelsen finns, präglas aktörernas åtgärder utifrån ett rent kommersiellt perspektiv. Företagen investerar inte i första hand för att minska sårbarheten och skapa en högre driftsäkerhet för slutanvändaren, utan främst för att minska egna kostnader vid fel och för att stärka det egna varumärket.

Träden som Gudrun knäckte.

Risk- och sårbarhetsanalys av mediesektorn 2007. På regeringens uppdrag analyserar SPF varje år risker och sårbarheter inom mediesektorn. Vartannat år görs en bred analys och vartannat år studeras speciella områden. Årets djupanalys utgår från förra årets breda analys som genomfördes av FOI och finns att läsa på SPFs webbsida: www.psyctef.se/medieberedskap

I år studeras följande hotbilder:

- Elavbrott
- Avbrott i elektroniska kommunikationer
- Hot mot journalister
- Insiderbrott

Fördjupad analys görs vidare av radio-, tv- och webbdistribution:

- Distribution via satellit
- Distribution via kabel
- Förändrad distribution via marknätet

Undersöknings- och strategiföretaget Stelacon bidrar med underlag till årets analys av mediesektorn. I första hand studeras faktorer som påverkar mediernas möjligheter att fungera under extraordinära händelser i samhället. En sammanfattning av 2006 års analys presenteras på nästa sida. ■

Sammanfattning

SPFs risk- och sårbarhetsanalys 2006

Ar 2006 genomfördes den första samlade risk- och sårbarhetsanalys av mediesektorn för svenskt vidkommande. Erfarenheter från inträffade krishändelser i Sverige visar att det krävs extrema och/eller långvariga påfrestningar på samhället för att mediesektorn inte ska kunna förmedla nyheter och information till allmänheten.

SPFs risk- och sårbarhetsanalys har i första hand koncentrerats till de faktorer som påverkar mediers möjligheter att bedriva sin verksamhet vid extraordinära händelser i samhället.

Resonemang har förts utifrån hotbilder som elavbrott, avbrott i elektroniska kommunikationer, brand, informationsoperationer/dataintrång, naturkatastrofer, pandemi, sabotage och hot mot journalister. Störst utrymme har elavbrott fått. Detta avspeglar också mediebranschens egen bedömning av vad som kan orsaka de mest omfattande och allvarliga störningarna inom sektorn.

Analysen visar att det finns betydande skillnader i sårbarhet mellan olika medieföretag. Skillnaderna beror i stor utsträckning på hur pass omfattande beredskapsåtgärder företagen vidtagit, men de beror även på förhållanden som ligger utanför deras kontroll.

Mediesektorns stora omfattning och komplexitet gör det svårt att bedöma sektorns förmåga i olika situationer. Det finns en överhängande risk för att generaliserade bedömningar leder till förenklingar som gör resultatet missvisande. Därför har SPF valt att föra ett beskrivande resonemang utifrån identifierade hotbilder istället för att leverera konkreta samlade bedömningar och behov av åtgärder.

Den snabba tekniska, organisatoriska och strukturella förändringen som pågår inom mediesektorn gör det svårt att överblicka konsekvenserna utifrån ett medieberedskapsperspektiv. Utvecklingen innebär bland annat att varje medieform idag kan distribueras på flera olika sätt. Samtidigt pågår en allt intensivare sammanflätning av internationella tekniska lösningar och ägarkonstellationer. För att utveckla och förstärka medieföretagens beredskap är nyckelorden kunskap, omvärldsbevakning och dialog.

En konstruktiv och levande kommunikation mellan staten och medieföretagen kommer även i framtiden att vara av stor betydelse. Förutsättningen för dialogen, och en så långt som möjligt gemensam syn på behovet av säkerhet, beredskap, krishanteringsförmåga och samverkan inom mediesektorn, är att den bygger på en ömsesidig förståelse och respekt för varandras uppgifter och roller. Samarbetet inom Mediernas beredskapsråd är här av avgörande betydelse. ■

Efterord

Om man ska försöka sammanfatta Styrelsens för psykologiskt försvar mångfacetterade verksamhet i några nyckelord så kan dessa vara *mångfald*, *möjligheter* och *mandat*. SPF har i svensk myndighetsvärld ovanligt många viktiga mandat i förhållande till sin storlek. Mångfalden kännetecknas av att det inom SPF ryms så många sinsemellan olika verksamheter: medieberedskapen, totalförsvarsinformationen, rådet för rättssäkerhet och personalvård för totalförsvarspliktiga (med den så kallade rättsfunktionen).

Som om inte detta vore nog tas SPF:s kompetens också i bruk för så grannliga informationsuppgifter som M/S Estonias förlisning – och i samverkan med Riksarkivet – uppbyggnad av det omfattande elektroniska arkivet Estoniasamlingen, samt stöd till drabbade, samverkan med andra aktörer och information om flodvågskatastrofen i Thailand 2004. Opinionsstudierna, som genomförts sedan 1953, är också de alltså en vital och efterfrågad del av SPF:s verksamhet.

Till detta ska också fogas Överklagandenämndens för totalförsvaret roll. Allt detta utförs av en förhållandevis liten professionell kärna fast anställda med gott stöd av ett omfattande nätverk samt därtill olika konsultinsatser. Mångfalden innebär möjligheter för SPF att hålla en bredd i sin kompetens och därmed en beredskap att ta på sig uppgifter där särskilda erfarenheter krävs.

De uppgifter som lagts på SPF har många gånger ställt krav på stort ansvarstagande, diplomati, kreativitet och uthållighet. Den roll som SPF tilldelats av statsmakterna tycker vi är mycket stimulerande. Vi känner detta förtroende och ser det som en viktig inspirationskälla för framtiden.

Lena Björk

Lena Björk är ledamot i SPF:s styrelse sedan 2003 och myndighetens ordförande sedan 2006. Hon har varit redaktionschef för Damernas Värld och Månadsjournalen. I 16 år var hon sedan chefredaktör för ICA-kuriren. Hon är engagerad i branschorganisationen Sveriges Tidskrifter och var dess ledamot i den statliga Bokpriskommissionen 2002–2005.

SPF – din guide i medie- och opinionsgalaxen.

SPFs skriftserie

- 2006:5 Opinion 2006 (Nätpublikation/tabellversion, pdf-fil)
- 2006:4 Opinion 2006 (Figurversion)
- 2006:3 Detta är medieberedskap – ett porträtt av Mediernas beredskapsråd
- 2006:2 Flodvågen – det andra halvåret (med bilagedel)
- 2006:1 Digitaliseringen av tv-mediet – utifrån ett medieberedskapsperspektiv (Nätpublikation, pdf-fil)
- 2005:4 Opinion 2005 (Nätpublikation, pdf-fil)
- 2005:3 Mediers beredskap. Informationsoperationer och mediers sårbarhet
- 2005:2 Medieföretagens syn på hot, risker och sårbarheter – en kartläggning
- 2005:1 Minoritetsmedier i Sverige – en katalog
- 2005:1 Minoritetsmedier och minoritetsmediepolitik i Sverige – en kartläggning
- 2004:1 Massmediernas elberoende. Elavbrottet den 23 september 2003

För tidigare publikationer var god besök SPFs webbsida: www.psydcdef.se

SPFs samverkanspartner

- Com Hem AB
www.comhem.se
- Digital-tv-kommissionen
www.digitaltvovergangen.se
- Elsäkerhetsverket
www.elsakerhetsverket.se
- Försvarsdepartementet
www.regeringen.se
- Försvarshögskolan
www.fhs.se
- Försvarsmakten
www.mil.se
- Institutet för reklam- och mediastatistik
www.irm-media.se
- Justitiedepartementet
www.regeringen.se
- Krisberedskapsmyndigheten
www.krisberedskapsmyndigheten.se
- Kulturdepartementet
www.regeringen.se
- Livsmedelsverket
www.slv.se
- Nordicom, Göteborgs universitet
www.nordicom.gu.se
- Näringsdepartementet
www.regeringen.se
- Post- och telestyrelsen
www.pts.se
- Radiobranchen AB
www.rab.se
- Radio- och TV-verket
www.rtvv.se
- Rikspolisstyrelsen
www.rikspolisstyrelsen.polisen.se
- Räddningsverket
www.srv.se
- Statens energimyndighet
www.energimyndigheten.se
- Svenska Kraftnät
www.svk.se
- Sveriges Radio AB
www.sr.se
- Sveriges Television AB
www.svt.se
- Sveriges Tidskrifter
www.sverigestidskrifter.se
- Teracom AB
www.teracom.se
- Tidningsutgivarna
www.tu.se
- Tidningarnas Telegrambyrå AB
www.tt.se
- Totalförsvarets forskningsinstitut
www.foi.se
- TV4 AB
www.tv4.se
- Sveriges Utbildningsradio AB
www.ur.se

The National Board of Psychological Defence – a historical background

After the Communist coup in Prague 1948, the Swedish Supreme Commander reminded the government about the need for a new agency for psychological defence. The letter led to a government commission, led by governor Eije Mossberg. It issued its report in 1953, the birth year of Swedish psychological defence. The report analysed the war propaganda of the great powers, suggesting that a small government agency should be established. Its task would be to set up a large organization in war to disseminate news from the government and to analyse and combat enemy propaganda. The first opinion poll on the attitude of the Swedish public towards various defence matters was included in the report, which recommended that the new agency should continue this opinion research.

The agency, named The Preparedness Board for Psychological Defence, was established in the following year. Under its energetic first chairman Gunnar Heckscher – one of the opposition leaders – it quickly recruited a wartime organization, which was led by publicists, advertisers and sociologists from left, centre and right of the Swedish political and economical establishment. When the government retired to its wartime mountain shelters the psychological defence would provide its contacts with the media and the opinions of the outside world. A radio monitoring section would be set up to analyse foreign propaganda broadcasts.

The Swedish media willingly cooperated with the psychological defence. The public service radio and TV had their own emergency planning, but took part in the planning and war games of the new organisation. A standing committee for the emergency planning of the press and the news agency TT was established. Together with other government agencies wartime stocks of certain imported items for the printing industry were stored. Emergency plans were made for production of other imported items in Sweden and for evacuation of newspapers from danger zones. The idea was that the Swedish public should be able to read all its usual newspapers and weeklies even in wartime, although with a limited number of pages. Even certain theatres were asked to make evacuation plans. A press centre was established. There the media could get access to the spokesmen of the government and the Supreme Command.

In 1985 the name of the authority was changed to National Board of

Media reporting in real time everywhere.

Psychological Defence (abbreviated SPF in Swedish). The director general Per-Axel Landahl, who had acquired the status of an independent government authority for the Preparedness Board, continued as the first head of the new National Board. He recruited an energetic enlarged staff. In addition to its war planning the new National Board had three main duties: research, information preparedness and total defence information. Three major war games were carried out with various parts of the wartime organisation, until it was mothballed after the end of the Cold War.

From the beginning the Preparedness Board made regular opinion sur-

veys focusing on the will of the population to resist an armed aggression. Much effort was spent trying to prove that the minor variations observed during the years were depending on political and military events in and around Sweden. The new National Board continued the opinion polls.

The nuclear disaster at Chernobyl led to radioactive fallout also in Sweden. Various authorities issued public warnings, which ranged from the obvious to the bizarre. The National Board started a large research project covering most aspects of how this government information was perceived by the citizens. Other major research projects dealt with the reporting of the Gulf War, the sinking of the ferry-boat "Estonia", the campaigns before the referendum on joining the European Union and the poisoning of ground water by tunnel-builders in western Sweden. Separate research projects ranged from the death of princess Diana to a fire, which killed many young immigrants at a party in Gothenburg. The research focused on the "triangle drama" developing between the authorities, the media and the public after such events. The research projects brought wide recognition to the National Board both in Sweden and abroad.

The ministry of communications initially handled the information after the sinking of the ferryboat "Estonia". The families of the victims soon became frustrated with what they perceived as lack of information or false promises. The government then asked the National Board to act as an intermediary between the grieving families and the authorities. The task was soon enlarged to include the survivors. Later, in 2001, the National Board was asked by the Swedish Government to create an information bank by collecting archives from relevant Swedish authorities concerning the M/S Estonia disaster. This was presented on a web site, www.estoniasamlingen.se in September 2004.

The role of The National Board within the area of media preparedness is to collaborate with and mediate information to media organizations regarding questions of the media's work with security and preparedness issues. The most important channel for The National Board to media organizations is the Swedish Media Preparedness Council with representatives from among others The Swedish Radio, The Swedish Television, The Swedish News Agency, The Swedish Newspaper Publishers' Association, The Commercial Radio, TV channel 4 and Swedish authorities and other participants in the emergency management area. The National Board also serves as a co-ordinator and network-builder, initiates research and studies, arranges seminars and workshops as well as conducts follow-ups and evaluations of media preparedness from the perspective of society and emergency preparedness.

The Swedish Media Preparedness Council and Public Private Partnership

In the event of crises and disasters, the mass media are society's most important news mediators and opinionmakers. The National Board of Psy-

chological Defence (SPF) is a governmental authority that falls under the Swedish Ministry of Defence and that works with the preparedness of Swedish media companies. SPF studies and follows issues of preparedness in relation to difficult trials that may affect society during peacetime.

The Swedish Media Preparedness Council constitutes a central part of SPF's work with issues of national media preparedness. The goal of the Council's activities is that the private and public sector jointly reach a consensus as to the need for security, preparedness, crisis management capacity and cooperation in the area of mass media.

The established contacts existing in the Swedish Media Preparedness Council are of crucial importance in the event of various crises, as Council members have few natural points of contact in their daily work. Having a common knowledge base with regard to threats, risks and points of vulnerability and the ability to assist one another are necessary prerequisites for being able to act appropriately, swiftly and efficiently in the event of a crisis. One of the Council's most important duties is to work towards mutual trust among the various actors and decisionmakers.

Co-operating partners

Com Hem

The National Post and Telecom Agency

The National Rescue Services Agency

RAB – Radio Advertising Bureau in Sweden

The Swedish Emergency Management Agency

Swedish Newspaper Publishers' Association

Swedish Radio

Swedish Television

Teracom

TT – The Swedish News Agency

TV4

Meetings

The Swedish Media Preparedness Council meets at least four times a year. Moreover, media companies always have the opportunity to pursue separate discussions with SPF regarding their respective preparedness work. Such discussions could concern, e.g., classified information that must be treated separately.

Matters of Concern

The aim of the Council's work is to help ensure that the information flow in society can continue even in the event of disturbances and crises. The ambition of the Council is that the technical and infrastructural conditions exist to create content that can later be disseminated to Swedish citizens in the form of radio and TV programmes, newspapers, news on the Internet

or via mobile telephones. The goal is that the Swedish Media Preparedness Council will have the ability to serve as a resource in the event of a crisis. To achieve this goal, it is of decisive importance to have established networks based on trusting relationships and knowledge of the various actors' activities.

The issues taken up during Council meetings include conceivable and common threats, risks and points of vulnerability in the area of mass media. Of mutual interest are questions concerning the media companies' ability to produce and distribute radio and TV programmes, newspapers, and news on the Internet or via mobile telephones even in the event of disturbances in society.

What is never discussed at Council meetings, however, is media content. The fact that content issues are not dealt with at Council meetings is a prerequisite for cooperation within the Swedish Media Preparedness Council. Freedom of publication is the main criterion for the Council's work.

Allocation of Responsibility

SPF is responsible for calling Council meetings, planning meeting agendas and also functions as the Council's central office. It is important to note that Council members are equal partners, all of whom have unique expertise in their respective areas. The members meet to share important experiences and news in the area of security. The Council can also bring up issues that may lead to more in-depth activities aimed at, e.g., illustrating the increased level of technical convergence in the media community.

Critical Factors for Success

The relationship prevailing between the Swedish Government and the media companies is special. The media are free and independent in relation to the Government authorities, and they constitute a prerequisite for our democratic society.

The keyword for developing and strengthening the media companies' preparedness is dialogue. What is required is constructive and vital communication between the media companies and the Swedish Government regarding how work with preparedness issues is to be carried out. The prerequisite for such a dialogue is that it is based on mutual understanding and respect for the respective fields of activity. In this context, SPF's role is to serve as a mediator of knowledge and a discussion partner for the media companies as well as other actors, such as the governmental authorities and ministries concerned.

SPF's risk and vulnerability analysis of the media sector – a summary

In Sweden, people have a constitutional right to information, and this right applies regardless of the situation at hand. The news media are the most important mediators of events taking place in society. SPF considers that

mass media activities are important to society in several respects, both under normal conditions and when extraordinary events occur. From the perspective of democracy, the media are necessary as a daily resource for our monitoring of the world around us, for free speech and for shaping public opinion. The fact that citizens expect constant access to their ordinary sources of information is made clear as soon as minor disruptions occur. Insecurity generally arises, and sometimes anxiety, in the people affected. These people take immediate measures to restore the flow of information. However, the unexpected disturbances and breakdowns that have affected radio and TV broadcasts on several occasions in Sweden have never been so extensive as to be considered extraordinary events.

The media are also part of society's warning, alarm and information system (IPA system). SPF can state that, from an emergency perspective, parts of the media sector are of great importance in alerting the public and in managing crises when extraordinary events occur, with regard to both spreading information and general decision-making in society. Important Public Announcement (VMA), authority announcement and Nuclear Power Plant Alarms are examples of important information systems that are dependent in various ways on functioning media channels.

From a broader emergency preparedness perspective, the media are necessary for managing an existing crisis in society with as few deleterious effects as possible. In the event of emergencies and disasters, the demand for rapid, objective and reliable information is particularly marked. Thus, by virtue of their swiftness and great dissemination capacity, the media are necessary information channels. This places particular demands on those actors who have important information to present and on those whose duty it is to convey this information. The ability to reach the public with the news service and civic information may be of decisive importance for how people cope with and manage extraordinary events. Anxiety, perhaps even panic, must be replaced with adequate knowledge, advice and concrete instructions.

The media sector is characterized by a large number of actors running independent enterprises at many different locations in Sweden. Journalistic and editorial activities in radio, TV, newspapers, news agencies and web-based media are dispersed over a large geographical area. Characteristic of reporting in many media is that it deals precisely with areas subject to great hardships, be they floods, storms or war zones. The media products created are then distributed via several different channels that are varyingly dependent on one another. Media companies dealing with distribution also run enterprises that are in constant operation and have great experience in managing everyday disruptions.

The variety of devices and equipment that can be used for electronic media consumption has increased dramatically over the past decade. Battery-powered units have greatly improved people's opportunities to recei-

ve media products both in and outside the home. Today's portable computers, hand-held computers, mobile telephones, media players, etc., are often adaptable for use as platforms for both stationary and wireless reception of radio and TV as well as for Internet access. Despite this, good household preparedness for power failure is still largely dependent on battery-powered radios containing working batteries.

SPF's risk and vulnerability analysis

Experiences from emergency events in Sweden have shown that extreme and/or prolonged strains on society are required to disrupt the media sector's ability to convey news and information both to and from an affected area. Thus, it is difficult for SPF to imagine any reasonable scenario in which the entire media sector would completely cease to function. However, the media sector has not always succeeded in maintaining the same variety in media selection as they do under normal circumstances, and in certain crucial situations, several media channels have stopped functioning momentarily.

SPF's risk and vulnerability analysis has focused primarily on factors affecting the media's ability to run their enterprises when extraordinary events occur in society. The events analysed are those thought most likely to affect the media sector's ability to function. A line of reasoning has been pursued based on the following threats: power failure, breakdown in electronic communications, fire, Information Operations/computer trespass, natural disasters, a pandemic, sabotage and threats to journalists. Among the different threats, power failure has been given the most attention in the report. This also reflects the media's own assessment of what could cause the most extensive and serious disruptions in their sector.

The risk and vulnerability analysis shows considerable differences in vulnerability to the analysed threats across the various media companies. The differences are largely dependent on how comprehensive the preparedness measures taken are, but also on circumstances outside the media companies' control.

As far as Sweden is concerned, this is the first time an overall risk and vulnerability analysis of the media sector has been conducted. The media sector's great scope and complexity, however, make it difficult to assess its ability in different situations. One immediate risk is that general assessments entail simplifications of a type that render the reported findings misleading. For this reason, SPF has chosen to pursue a descriptive line of reasoning based on relevant threats, rather than to provide concrete, overall assessments and specify the need for measures.

The rapid technical, organizational and structural changes taking place in the media sector make it difficult to take stock of the consequences from a media preparedness perspective. These current developments imply, among other things, that each media form can be distributed in several

different ways. At the same time, an increasingly intensive intertwining of international technical solutions and owner constellations is occurring.

The keywords as regards developing and strengthening media companies' preparedness are knowledge, global-monitoring and dialogue. It is of great importance that a continued dialogue will be maintained so that public service media and private media, to the degree possible, can develop a common view on the need for security, preparedness, crisis management capacity and cooperation within the media sector.

What is required is constructive and lively communication between media companies and the government concerning the nature of work with preparedness issues. The prerequisite for such a dialogue is that it be based on mutual understanding and respect for each other's duties and roles. In this respect, the cooperation taking place in the Media Preparedness Council is of crucial importance.

SPF's role in this context is to serve as a knowledge mediator and collaborator in relation to media companies and other actors, for example, the ministries and authorities involved. SPF follows and analyses media developments in consultation with actors in the media sector. The agency initiates projects and produces studies, arranges seminars and carries out follow-ups and assessments in the media area, all from a societal and preparedness perspective. When required, SPF prepares supporting documents for government decisions regarding media preparedness. ■

Contacts at the National Board of Psychological Defence (SPF)

Director General

Mats Ekdahl
mats.ekdahl@psycdef.se
+46 (0) 8 698 33 11

Assistant Director

Katrin Berggren
katrin.berggren@psycdef.se
+46 (0) 8 698 33 26

Assistant Director

Anna Marklund
anna.marklund@psycdef.se
+46 (0) 8 698 33 37

Mediernas beredskapsråd ■ Årsbok 2007

Mediernas beredskapsråd är ett forum för diskussioner om aktuella hot, risker och sårbarheter inom mediesektorn. Rådets arbete syftar till att skapa en gemensam syn på behovet av säkerhet, krishantering och samverkan hos den privata och den offentliga sektorn.

SPFs målsättning är att medieföretag ska kunna fungera som robusta, tekniskt hållbara och flexibla företag i syfte att garantera en fri och oberoende nyhetsförmedling till Sveriges medborgare. SPF verkar för att medieföretagens självständighet och bästa tänkbara arbetsförhållanden garanteras även under störda förhållanden. I detta arbete är Mediernas beredskapsråd en central och viktig del.

SPFs skriftserie 2007:1